

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

PETRA VYHLÍDALOVÁ

3. ročník – prezenční studium

obor: Učitelství pro mateřské školy

**DIAGNOSTIKA PŘIPRAVENOSTI DÍTĚTE PRO
VSTUP DO ŠKOLY**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hana Spáčilová, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury v seznamu citované literatury.

V Brně dne 28. 3. 2010

.....

Zde bych chtěla poděkovat PhDr. Haně Spáčilové, Ph.D. za odborné vedení, připomínky a rady při psaní mé bakalářské práce. Dále děkuji ředitelce MŠ Kosmonautů 2 v Brně, za umožnění provedení praktické části mé bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD	6
------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1. Školní zralost a připravenost.....	8
1. 1 Objasnění základních pojmů	8
1. 2 Složky školní zralosti	10
1. 2. 1 Tělesná zralost.....	10
1. 2. 2 Rozumová zralost	14
1. 2. 3 Emocionální zralost.....	21
1. 2. 4 Sociální zralost	22
1. 3 Úloha MŠ a rodiny v přípravě pro vstup do školy	23
2. Diagnostika školní připravenosti	27
2. 1 Úvod do pedagogické diagnostiky	27
2. 2 Metody diagnostiky.....	28
2. 2. 1 Rozhovor.....	28
2. 2. 2 Pozorování.....	30
2. 2. 3 Anamnéza	31
2. 2. 4 Testy.....	32
2. 2. 5 Dotazník.....	32
2. 2. 6 Analýza výsledků činnosti.....	33
2. 3 Zápis	34
2. 3. 1 Realizace diagnostiky šk. připravenosti u zápisu..	35
2. 3. 2 Odklad školní docházky.....	38

PRAKTICKÁ ČÁST

3. Případové studie	40
3. 1 Cíl a metodika šetření.....	40
3. 2 Rozbor případových studií	41

ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH	
PŘÍLOHY	
ANOTACE	

ÚVOD

Zahájení povinné školní docházky je významným mezníkem v životě dítěte a celé jeho rodiny. Je proto důležité, aby dítě bylo na tuto změnu zralé a připravené. Ne každé dítě je ve svých šesti letech schopno zvládnout požadavky, které na něho klade škola. V případě, že i přesto dítě školní docházku nastoupí, mohou nastat problémy, kterým bylo možné předejít. Není pak vinou dítěte, že se mu nedaří, ale pozornost by měla směřovat spíše k rodičům a rovněž k učitelům mateřských škol, kteří nedokázali správně posoudit zralost a připravenost dítěte.

Téma *Diagnostika připravenosti dítěte pro vstup do školy* jsem si vybrala, protože jsem přesvědčena, že pro mé budoucí povolání učitelky v mateřské škole je nutností, abych věděla, co má dítě před nástupem do školy zvládnout, na co být připravené a pomocí jakých metod zjistit případné nedostatky a posléze se zaměřit na jejich kompenzaci. Rovněž si myslím, že v dnešní době jsou odklady školní docházky stále aktuální a je proto dobré vědět, jak u dítěte zjistit, zda je zralé k nástupu do školy.

Jak bylo výše uvedeno, velký podíl na správném rozhodnutí mají nejen rodiče a lékaři, ale i učitelé mateřských škol, kteří s dětmi přicházejí do téměř každodenního styku. Mají možnost dítě při práci a projevech sledovat a hodnotit. Učitelé mohou být ti, kteří si u dítěte nedostatků všimnou a mnohdy jsou první, kdo na odklad školní docházky upozorní.

Cílem bakalářské práce je seznámit se s požadavky na připravenost dítěte pro vstup do školy, s možnostmi jejich diagnostiky a vyzkoušet si vybrané metody pedagogické diagnostiky při posouzení připravenosti na školu.

V první kapitole teoretické části své práce se seznamuji s pojetím školní zralosti a připravenosti dítěte předškolního věku a jeho schopnostmi a dovednostmi v určitých oblastech, které jsou směrodatné pro bezproblémový přestup z mateřské do základní školy. Současně se zabývám charakteristikou složek školní zralosti.

Ve druhé kapitole bych se věnuji metodám pedagogické diagnostiky, které lze využít k diagnostikování školní zralosti a připravenosti dítěte. Popisuji zde vybrané metody, na základě jejichž vyhodnocení je možné doporučit odklad školní docházky

a tím předejít případným problémům dítěte, na které by byly kladeny nepřiměřené nároky.

Třetí kapitola se zaměřuje na roli mateřské školy v životě dítěte a jeho rodiny. Na ni navazuje úloha a průběh zápisu a s tím související možný odklad školní docházky.

Součástí práce je i praktická část, ve které čtenář najde diagnostiku dvou dětí, které navštěvují mateřskou školu. Jedno z dětí má doporučený odklad školní docházky a druhé v září nastupuje do základní školy. Jsou zde použity metody pedagogické diagnostiky k posouzení úrovní jednotlivých složek zralosti a připravenosti u obou dětí.

V příloze pak uvádím práce dětí, kresby, pracovní listy apod., na kterých je patrná úroveň jejich rozumových a motorických dovedností a schopností.

1. Školní zralost a připravenost

Vstup dítěte do školy je důležitý mezník v procesu jeho socializace. Dítě se dostává z méně náročnějšího prostředí do náročného, ve kterém na něj budou kladeny jiné, náročnější požadavky. U některých dětí může být tento přechod spojen s obtížemi, jako jsou koktavost, neukázněnost, žaludeční potíže aj. U většiny dětí tyto problémy časem odezní, nebo se mohou i stupňovat.

1. 1. Objasnění základních pojmů

Aby bylo dítě schopné zvládat požadavky školy, musí mít určitou úroveň vývoje funkcí v jednotlivých oblastech. Zde uvádím pojmy, se kterými se můžeme setkat před vstupem do základní školy. Mnoho lidí může tyto dva pojmy zaměňovat za jeden a ten samý, ve skutečnosti se jedná o dva odlišné pojmy.

Školní zralost je důležitý předpoklad pro nástup dítěte do školy. Je závislá na zrání a vývoji organismu. Existují čtyři základní oblasti při posuzování školní zralosti, a to oblast tělesná, rozumová, emocionální a sociální. Školní zralost je ovlivněna mnoha faktory, například úrovní rodiny, dědičnými činiteli nebo některými organickými postiženími dítěte.

Zdeněk Matějček¹ definoval školní zralost jako:

"Schopnost (připravenost, pohotovost) dítěte dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, a to nárokům kladeným na jeho organismus (především na jeho nervový systém), nárokům intelektovým, citovým i společenským."

Školní připravenost závisí především na výchově v rodině a na prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Dítě by mělo být připraveno přijmout novou roli – školáka, mít osvojeny určité schopnosti, dovednosti a návyky, které jsou od něj očekávány.

¹ MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén 1994, s. 214

1. 2 Složky školní zralosti

Existují čtyři složky školní zralosti, které je nutné posoudit, než se rozhodneme, zda je dítě pro vstup do školy připravené. Dítě by mělo splňovat v každé oblasti určitou normu, která je ukazatelem možného přestupu do základní školy.

V každé podkapitole uvádím charakteristiku jednotlivých složek a soubor několika požadavků, které by měly děti zvládat před nástupem do školy. Tyto činnosti jsou pouze orientační a pokud dítě některou nezvládá, neznamená to, že není do školy připraveno. Některé činnosti jsou na hranici možností dítěte předškolního a mladšího školního věku.

Uvedené požadavky jsem čerpala z knihy *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* od kolektivu autorů.

1. 2. 1 Tělesná zralost

Tělesná zralost je důležitým ukazatelem správného vývoje dítěte a jeho osobnosti. Od fyzické zralosti se bude odvíjet celková pohyblivost a hbitost dítěte, jeho úspěchy a radost z pohybu. V tělesné složce sledujeme to, jak dítě chodí, běhá, plazí se, koordinuje pohyby nohou a rukou, tudíž takzvanou hrubou motoriku. A s tím související jemné pohyby prstů, které dítěti dopomáhají v běžných situacích, jako například zavazování tkaničky, uchopování předmětů a podobně – jemná motorika.

Tělesný vývoj je u každého dítěte individuální. Je však stanoveno, že dítě před nástupem do školy by mělo vážit zhruba asi 22 kg a měřit kolem 1,2 m. Samozřejmě jsou mírné odchylky, které jsou dány geneticky každému dítěti, kdy rodiče jsou například extrémně vysocí, štíhlí nebo naopak menšího vzrůstu. Nápadnější odchylky však mohou signalizovat patologii ve vývoji.

Hrubá motorika

Sledujeme to, co souvisí obratností a pohybem. Hrubou motoriku nejlépe rozvíjíme v běžných pohybových činnostech, jako jsou běh, lezení, skákání, různé hry a jiné. Pro děti je pohyb přirozenou součástí života a tak můžeme náhodně pozorovat jejich vývoj při hrách. Správný rozvoj hrubé motoriky je důležitý pro pozdější psaní ve škole, kdy bude pro dítě mnohem snazší psát, pokud bude mít uvolněné a koordinované pohyby, které vycházejí z ramenního a loketního kloubu.

Už Komenský ve své době považuje pohybovou aktivitu u dítěte za důležitou. „*Čím více dítě dělá, běhá, pracuje, tím lépe na to spí, tím lépe zažívá, tím lépe roste, tím lépe jadrnosti a čerstvosti těla i mysli nabývá; toliko jen šetříc, aby bez úrazu bylo.*“²

Pomocí jednoduchých testů můžeme zjistit, jak je na tom naše dítě s pohybovou úrovní:

- skáče po jedné noze,
- kope s jistotou do míče,
- skáče oběma nohama snožmo,
- hází míč jednou rukou,
- hází míč oběma rukama,
- chytí míč.

Pokud dítě tyto činnosti zvládá, je na dobré cestě ke školní úspěšnosti. Jestliže se opakovaně objevují potíže, je dobré poradit se s dětským lékařem.

Jemná motorika

Jemnou motorikou rozumíme motoriku ruky a pohyby malých svalových skupin. Obratnost v jemné motorice je dalším významným prvkem tělesné zralosti. Dítě stále obratněji uchopuje předměty a manipuluje s nimi. Většina dětí ráda pracuje s stavebnicemi, mozaikami a zapojuje se do činností, při kterých je potřeba přesnost

² KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1958, str. 22

a obratnost. Pokud má dítě dobře vyvinutou jemnou motoriku, je pro něj snazší po nástupu do školy zvládat zátěž v podobě psaní.

Důležité je také správné držení psacího náčiní. Za správné je považováno držet tužku tak, že leží na prostředníku a ukazovák a palec ji shora přidržují. Ostatní svaly ruky jsou uvolněné a umožňují snadnou manipulaci s tužkou. *„Držení tužky nacvičujeme bez velkého vysvětlování, pomocí napodobovacího reflexu (podívej se, jak to dělám já...).* Pokud to nestačí, lze využít popisu, který je ale blízký dětskému světu. *Např. prostředník je postýlka, na které tužka leží, palec je peřinka a ukazovák polštářek.“*³

Úroveň motoriky se projeví např. při grafomotorice nebo obkreslování podle předlohy, kde si všímáme kvality čar, senzomotorické koordinace a prostorové orientace. Dále při využití různých skládaček, stavebnic, kdy pozorujeme co dítě vytvoří, způsob provedení, spolupráci rukou, správnost úchopů apod. Už v předškolním věku bychom měli trénovat uvolněnost paže, předloktí a zápěstí při různých manipulativních činnostech. Jemná motorika souvisí úzce i s řečí a motorikou mluvidel. Většinou pokud má dítě obratnou ruku, mívá i obratná mluvidla. Proto u dětí procvičujeme také pohyblivost jazyka, úst a čelisti.

Co by mělo dítě zvládat při běžných činnostech:

- umí uchopit do špetky,
- přebírá hrách, drobné korálky,
- navlékne nit, korálky,
- zapne si knoflíky, zip,
- stříhá papír nůžkami,
- zaváže si tkaničky.

Co by mělo dítě zvládat při manipulaci s tužkou, pastelkou:

- kreslí obrazce podle předlohy,
- obtahuje tiskací písmeno,

³ KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada Publishing, 2005. str. 115

- vybarvuje omalovánky,
- dokresluje nedokončené obrázky,
- dokáže jedním tahem spojit dva body vodorovně i svisle,
- kreslí panáčka.

Co by mělo dítě umět mluvidly:

- rty – našpulit, usmát se jedním koutkem, roztáhnout ústa do úsměvu,
- jazyk – olizuje jazykem horní, dolní zuby, snažíme se dotknout špičky nosu, uděláme z jazyku ruličku.

S jemnou motorikou souvisí i to, kterou ruku dítě upřednostňuje při svých činnostech, respektive kterou má šikovnější. Mluvíme o takzvané **lateralitě**. Lateralita je převaha jednoho z párových orgánů. Mluvíme tedy o lateralitě oka, ucha, ruky nebo nohy. Nejdůležitější je zjištění laterality horních končetin.

Dítě odmalička projevuje přednostní používání pravé nebo levé ruky. Bere do ní hračky, jídlo, tužku, pastelku. Do čtyř let věku dítěte je přirozené, že střídá používání rukou. Lateralita horních končetin se vyhraňuje kolem 5-7 roku, stálá je v deseti letech. Především před vstupem do školy je aktuální vědět, kterou rukou bude dítě psát.

Podle Budíkové⁴ je dobré si všímat:

- jakou ruku dítě upřednostňuje v různých činnostech,
- jakou ruku použije bez přemýšlení při kreslení,
- do které ruky uchopuje chléb, hrneček, hřebec, lžíci, mýdlo . . . ,
- jakou rukou se hlásí,
- hladí zvíře,

⁴ BUDÍKOVÁ, J., KRUŠINOVÁ, P., KUNCOVÁ, P. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* Brno: Computer Press 2004. str. 43

- bere nůžky, lepidlo,
- mává na rozloučenou.

Lateralitu můžeme rozdělit na vyhraněnou (upřednostnění vždy stejné končetiny) a nevyhraněnou (jedinec je schopen používat obě končetiny ve stejné kvalitě). Tehdy mluvíme o **ambidextrii**.

Násilné přeučování v preferenci jedné ruky představuje vážný zásah do vyvíjející se nervosvalové koordinace a rozvíjející se osobnosti dítěte.⁵ V některých případech by mohlo docházet k neurotickým projevům (pomočování, úzkosti), změnám v chování, koktavosti, odporu ke škole apod.

1. 2. 2 Rozumová zralost

Rozumová zralost se váže na rozumové schopnosti dítěte. K těm patří rozvoj myšlení, poznávacích procesů, zrakového a sluchového vnímání a především rozvoj řeči. Spolu s těmito schopnostmi se rozvíjí i fantazie, představivost a paměť.

Jeden z našich největších pedagogů, Komenský, měl velký podíl na rozpracování otázek rozumové výchovy. Považoval ji za velmi důležitou a zasazoval se o její rozvoj od nejútlejšího věku. Ve svém díle píše: „...*všichni rozumní rodiče musí usilovat o to, aby byla uvedena moudrost do dětských srdcí, neboť moudrost je dražší než drahé kamení.*“⁶

Dalším významným pedagogem je Jean Jacques Rousseau. Na rozdíl od Komenského však tvrdí, že první schopnosti, které se u jedince tvoří jsou smysly a tak je potřeba je cvičit. Rozumovou výchovu omezoval na získávání vlastních zkušeností. Bojoval za přirozenou výchovu a podceňoval rozvoj myšlenkových procesů od nejútlejšího věku. Tato Rousseauova teorie se tak dostává do rozporu se skutečnými vývojovými možnostmi dítěte.⁷

⁵ KRÍŠŤANOVÁ, L. *Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995, str. 6

⁶ KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1958, str. 23

⁷ MONATOVÁ, L. *Rozumová výchova*. Brno: Rektorát UJEP 1971, str. 7

Pro rozvoj rozumové výchovy je důležité dítěti poskytnout předměty z nejbližšího okolí, které může pozorovat, zkoumat, osahávat a klást k nim otázky. Na tomto základě se utváří představy a řeč. Na rozumový vývoj má také velký vliv prostředí, pobyt mezi ostatními dětmi, společné hry, vhodné hračky, pohádky a příběhy.

Přehled činností a dovedností, které by děti před nástupem do první třídy měly znát a umět:

- poznat a pojmenovat základní a odvozené barvy,
- poznat a pojmenovat geometrické tvary (kruh, čtverec, obdélník, trojúhelník),
- vytvářet číselnou řadu nejméně do šesti,
- umět porovnávat počet (více, méně, stejně),
- poznat a pojmenovat části těla,
- umět určovat prostorové vztahy a určovat vzájemnou polohu předmětů,
- rozlišovat pojmy vpravo, vlevo,
- poznat a pojmenovat běžná domácí a volně žijící zvířata, pojmenovat jejich mláďata,
- znát svoje jméno, příjmení, bydliště, vyjmenovat nejbližší členy své rodiny,
- rozeznávat časové označení částí dne (ráno, poledne, večer), roku (jaro, léto, podzim, zima) a postupně také názvy dnů v týdnu.

Řeč

Vývoj řeči postupuje různými vývojovými stadii. Během stadií může u dětí dojít ke zrychlení nebo zpomalení ve vývoji. Vývoj řeči je ovlivňován nejen vrozenými dispozicemi, ale také zdravotním stavem a podmínkami, ve kterých dítě vyrůstá.

Jak už jsem výše zmínila, rozvoj řeči úzce souvisí s myšlením. Řeč dítěte je nejprve vázána na konkrétní situace, kterých je dítě svědkem. Postupně pak děti učíme

poznávat předměty, činnosti a jevy, které posléze pojmenováváme. Řeč a slovní zásoba dítěte závisí na předchozích zkušenostech dítěte, pochopení situací a logických vztahů. Nové slovo a jeho obsah musí dítě nejprve pochopit a teprve potom se může stát součástí jeho slovní zásoby.

Rozlišujeme u dítěte aktivní a pasivní slovník. Aktivní zásoba slov je ta, kterou dítě samo používá a pasivní zásoba jsou slova, kterým dítě rozumí, ale aktivně je zatím nepoužívá. Příhoda⁸ uvádí, že: „...šestiletý disponuje asi půl třetím tisícem slov, takže umí již vyjádřit všechno, co má na mysli. Užívá ještě kratičkých vět, jejichž gramatická stavba je uspokojivá. Jeví se ještě mluvnické kazy..., ale je jich již velmi málo.“ Vývoj řeči se po stránce formální ukončuje zpravidla kolem sedmého roku věku dítěte, zatímco obsahová stránka se vyvíjí po celý život, společně se zkušenostmi a získáváním nových poznatků.

Komunikační schopnosti dítěte můžeme sledovat ve 4 jazykových rovinách.

- **Foneticko – fonologické**, kterou lze nazvat jako zvukovou stránku řeči.
- **Lexikálně – sémantické**, týkající se zejména slovní zásoby jedince, ať již aktivní nebo pasivní, které se vyvíjejí v průběhu celého života.
- **Pragmatické**, která klade velký důraz na sociální aspekty řeči, tedy na schopnost uplatnit osvojené řečové dovednosti v praxi.
- **Morfologicko – syntaktické**, nebo-li gramatické rovině jazyka, která v podstatě odráží stupeň vývoje jedince.

Co by mělo dítě umět:

- pasivní slovní zásoba - dítě ukáže na obrázky, které říkáme,
- aktivní slovní zásoba – dítě samo pojmenuje obrázky, které ukazujeme,
- tvoří slova opačného významu,
- chápe citově zabarvené věty,
- používá předložky,

⁸ PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971, str. 269

- vytváří množné i jednotné číslo,
- tvoří zdobněliny,
- samostatně převypráví příběh, pohádku,
- přednese básničku, písničku.

Dítě předškolního věku by se také mělo souvisle vyjadřovat, umět popsat obrázek v rozvitých větách, převyprávět pohádku či příběh. Děti by také měly znát písničky a básničky, kterými si osvojují nová slova a učí se vyjadřovat novými způsoby. Některé děti mají snížené vyjadřovací schopnosti, které neodpovídají jejich vývojovému stádiu. Proto je důležité dětem dávat dostatek podnětů a vhodných příležitostí k mluvení a tím podporovat dětskou představivost, tvořivost a myšlení. Děti tak budou v pozdějším věku lépe připraveny zvládat problémy a orientovat se v různých situacích.

Myšlení

Myšlení na počátku předškolního věku je útržkovité, nekoordinované a dítěti chybí komplexní přístup. Postupem času a s dozráváním nervové soustavy dochází ke kvalitativní proměně jeho uvažování. rozvíjí se pojmové myšlení, kde dítě začíná používat prvky analýzy, syntézy a srovnávání přechází na úroveň myšlení názorného, uvažuje v celostních pojmech, které vznikají na základě vystižení podstatných podobností. Toto období můžeme nazvat fází konkrétních logických operací.

Mladší školák vychází ve svých úvahách z vlastní zkušenosti. Předškolák však není tolik ovlivněn tím, co je na první pohled nápadné. Začíná chápat pravidla, podle kterých svět funguje a to ovlivňuje jeho uvažování.⁹

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 2008. str. 242, 243

Představitost, fantazie

Rozvoj vnímání obohacuje představivost. Vybavování představ je plynulejší. Dítě umí souvisle reprodukovat děj pohádky, popisovat prožité události apod. Intenzivně se rozvíjejí fantazijní představy, uplatňují se i ve výtvarném projevu, roste záliba v pohádkách. Představitost se uplatňuje v námětových hrách, ale i mimo ně, v reálných životních situacích.

S představivostí souvisí i fantazie. Děti mohou kombinovat vzpomínky s fantazijními představami, do kterých promítají svá přání a potřeby. U předškolních dětí jsou tyto dvě složky těžko oddělitelné. „*Fantazie má v tomto věku harmonizující význam. Je nezbytná pro citovou a rozumovou rovnováhu.*“¹⁰

Vnímání času, prostoru

Vnímání **času** se u dítěte rozvíjí velice pozvolna. Předškolní dítě žije především přítomností. To, jak čas plyne, vnímá dítě na základě událostí, které ho obklopují a které prožívá a proto se dítě orientuje jen v blízké budoucnosti – dnes, zítra, ráno, večer apod. Čím je časový úsek delší, tím je pro dítě obtížnější si vytvořit představu o trvání daného úseku.¹¹ Pokud dítěti řekneme, že příští měsíc pojedeme k babičce, nemá představu, za jak dlouho to bude. I na začátku školního věku se můžeme setkat s tím, že dítě potřebuje vědět, kolikrát se ještě vyspí než ...

Pro dítě je také dobré, když má každý den určitý řád, rytmus. Dítě se tak naučí předpokládat, že po obědě se jde spát, nebo že po svačině se půjde na procházku. Dodržování tohoto rytmu pak v dítěti vyvolává pocit jistoty a bezpečí protože ví, co bude následovat.

Co by měly děti zvládat:

- pojmenovat obvyklé činnosti pro ráno, poledne, odpoledne, večer,
- rozlišovat pojmy dříve, později, zítra, dnes,

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 2008. str. 182

¹¹ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press 2008. str. 25

- pojmenovat dny v týdnu,
- pojmenovat oční období a přiřadit typickou činnost.

Pro vnímání **prostoru**, určení směru a odhad vzdálenosti je pro dítě důležitý pohyb, dále pak i smysly zrak, sluch, hmat. Mluvíme o tzv. senzomotorickém vnímání. To je základem pro utváření prostorových představ a pojmenování prostorových vztahů. Děti formou spontánních činností a manipulacemi s konkrétními předměty získávají zkušenosti a objevují vztahy mezi objekty okolního světa. Důležité je pojmenovávat, co dítě kolem sebe vidí, povídat si o předmětech, které nás obklopují, jak vypadají, apod. Dítě se tak postupně učí orientovat nejen v pojmech nahoře/dole, vpředu/vzadu, vpravo/vlevo, ale porovnává i velikosti objektů, vzdálenost mezi nimi, umí samo sebe umístit do prostoru.

Co by děti měly zvládat:

- znát cestu z domova do mateřské školy a zpět,
- uspořádat a třídit předměty ve třídě podle pokynů učitelky nebo podle vlastních domluvených pravidel (úklid hraček),
- hledat cestu v bludišti,
- ukazovat na obrázku – dole, nahoře, vpravo, vlevo, pod, nad...,
- ukázat pravou ruku, levé koleno...

Paměť a pozornost

Základním rysem paměti je neustále převaha konkrétnosti a mimovolnosti, první projevy úmyslné paměti se projevují koncem předškolního věku. Převládá paměť mechanická (opírá se o vnější náhodné znaky), rozvíjí se už i paměť slovně logická (postihuje vnitřní vztahy). Známé a často se opakující události dovede dítě reprodukovat na základě logického sledu a logických souvislostí.

Pozornost je v tomto věku často přelétavá a nestálá. Slabé nervové buňky nedovolují setrvat při dlouhodobější činnosti. Na konci tohoto období se objevují

počátky úmyslné pozornosti, kdy se dítě záměrně soustředí na věc, která ho zajímá nebo baví.

Vnímání zrakové, sluchové

Vnímáním získáváme informace o okolním světě. Vnímání se u dětí postupně zdokonaluje a nejvíce se rozvíjí tím, co dítě samo zkusí a prožije.

Zrakové vnímání

„Zrak se podílí významným způsobem na získávání vědomostí i dovedností člověka od raného dětství po celý život. Zajišťuje neustálý příliv informací z okolního světa.“¹²

Největší množství informací - až 80% - získává člověk pomocí zraku. Pomocí zraku vnímá dítě své okolí. Informuje dítě o tvaru, barvě, velikosti, vzdálenosti, prostoru, směru, klidu i pohybu.

V prvních šesti letech se rozvíjí všechny základní zrakové funkce. Pohyby očí jsou koordinovanější, dítě bezpečně poznává známé předměty a má je uloženy ve zrakové paměti. U dítěte předškolního věku je důležitá správně rozvinutá zraková paměť. Usnadní tak dítěti lépe si zapamatovat informace předkládané zrakovou formou. Zároveň je schopno analyticko-syntetické zrakové činnosti, která je potřebná pro budoucí výuku čtení a psaní.

Co by dítě mělo umět:

- hledání rozdílů mezi stejnými obrázky,
- skládání obrázků z dílů,
- odliší dva překrývající se předměty,
- vyhledá dva shodné obrázky v řadě,
- jmenuje objekty zprava doleva,
- odliší obrázek jiné velikosti,

¹² EDELSBERGER, L., KÁBELE, F.: *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. str. 109

- pojmenuje odstíny barev.

Sluchové vnímání

„Sluch má velký význam pro život člověka. Na základě sluchu vzniká řeč a tím i možnost dorozumívání. Sluchem je člověk informován o tom, co se děje v jeho okolí, přijímá signály pro svou bezpečnost. Sluch je důležitý při získávání pohybových a mluvních dovedností, sluchovou kontrolou těchto výkonů je člověk spjat se svým okolím.“¹³

Ke správně rozvinutému vnímání patří správně rozvinutá fonemická orientace. Fonemická orientace je schopnost jemného sluchového rozlišování a je základním předpokladem správného řečového vývoje. Zpočátku je dobré zaměřit se na rozlišování zvuků obecných, dále na rozlišení intenzity a nakonec na rozlišení výšky a délky zvuku. Zaměřujeme se i na sluchovou paměť, která nám umožňuje ukládat a vybavovat si určité informace.

Co by dítě mělo umět:

- rozlišování slov podle obrázků,
- rozlišování slov pouze sluchem,
- rozlišování slabik – dlouhé, krátké,
- slabikování slov,
- rozlišení hlásky na začátku a na konci slova,
- opakování dvojverší,
- opakování souvětí,
- přesné zopakování pojmů.

¹³ EDELSBERGER, L., KÁBELE, F.: *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. str. 93

1. 2. 3 Emocionální zralost

V tomto období je u dětí charakteristická větší stabilita a vyrovnanost citů. Emoční prožívání je závislé na postupném dozrávání centrální nervové soustavy a na prožitých zkušenostech dítěte. Jejich citové prožitky bývají intenzivní, stále snadno přecházejí z jedné kvality do druhé, např. se střídá pláč a smích. Postupně se rozvíjí emoční paměť a ubývá negativních emočních reakcí. Typickým emočním stavem je veselost a rozvíjí se i smysl pro humor. Časté však bývají i projevy strachu, které se v tomto věku váží především na rozvoj představivosti.

„Emoční vývoj pokračuje od porozumění, tj. pochopení kvality a významu jednotlivých emocí i jejich vnějších projevů, k postupnému chápání kauzálních vztahů, tj. příčiny vzniku různých emocí.“¹⁴

Předškolní děti chápou aktuální význam emocí, umějí vyjádřit pozitivní či negativní hodnocení. Porozumění komplexnějším emocím je však obtížnější. Čtyř až pětileté děti nechápou, že lidé mohou zároveň prožívat různé emoce. Až šestileté děti porozumí emoční ambivalenci. To, že mohou mít z něčeho radost, ale zároveň mají i strach, obavu. Např. má radost, že dostalo nové kolo, ale zároveň má obavu, zda se na něm naučí jezdit a zda nespadne.

„V předškolním věku se rozvíjí emoční inteligence, děti lépe chápou svoje pocity, dovedou projevit empatii k emočním prožitkům jiných lidí, oddálit vlastní uspokojení a alespoň částečně ovládat své citové projevy. Od předškolních dětí lidé vyžadují, aby svoje emoce ovládaly...“¹⁵

Starší předškolní děti tak vědí, že nemusí dávat své city vždycky najevo. Uvědomují si, že vnější projev může sloužit i k maskování skutečného emočního stavu.

V tomto období je pro dítě důležitá rodina, která by měla dítěti poskytovat dobré citové zázemí, citovou vřelost a empatii. U dětí, které mají bezpečné zázemí, převažují pozitivní emoce. Děti, které potřebné jistoty nedosáhly, reagují častěji

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 2008, str. 197

¹⁵ Tamtéž, str. 199

negativně a odtažitě. Je dobré s dětmi o jejich pocitech hovořit a naučit je své pocity vyjadřovat. To můžeme procvičovat při čtení pohádek, vyprávění příběhů apod.

1. 2. 4 Sociální zralost

Dítě nastupující do školy by se mělo umět odloučit na určitou dobu od rodiny. Mělo by být připraveno vzít na sebe roli školáka, reagovat na učitele a spolužáky. Musí být schopno podřídit se frontální formě práce ve skupině, plnit požadavky skupiny a spolupracovat s ní.

Základem a předpokladem socializace je tzv. sociabilita čili schopnost být socializován, včlenit a zapojit se do společnosti. Tato schopnost se vytváří již od narození, na základě vzájemné citové vazby mezi matkou a dítětem. Pokud je citová vazba v útlém dětství narušena, dochází k poruše sociability a tím ke špatnému přizpůsobování se společnosti.

Právě u dětí předškolního věku je schopnost přizpůsobovat se vlivům prostředí největší. Dítě si průběžně osvojuje jednotlivé složky prostředí, ve kterém vyrůstá. Je prostředím ovlivňováno a formováno a tím dochází k jeho seberozvoji, stává se samo sebou.

Největší vliv v oblasti socializace má na dítě rodina. *„Základní způsoby sociálního chování si dítě osvojuje v rodině. Naučí se zde komunikovat, vnímat projevy jiných lidí a chápat je, vcítit se do jejich nálady, respektovat jejich potřeby, ale i ovládat vlastní emoce, uplatňovat vlastní názory a přesvědčení, používat přijatelné varianty řešení konfliktních situací atd.“*¹⁶

I když rodinné prostředí je základem, většina předškolních dětí je schopna se samostatně zařadit i do jiných sociálních skupin a navázat zde vztahy. Takovými skupinami mohou být pro dítě předškolního věku vrstevníci a mateřská škola.

Mezi vrstevníky si každé dítě utváří svoji roli, své postavení. Začleňování mezi vrstevníky a hledání si kamarádů je užitečná zkušenost, která je potřebná k sociálnímu osamostatňování.

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 2008, str. 202

Mateřská škola je první instituce, se kterou se dítě setkává. Dítě se na nové prostředí musí adaptovat a zároveň je stavěno do nové role – žáka. Osvojuje si tak další sociální dovednost. Je potřeba si uvědomit, že dítě se musí naučit poslouchat autoritu, v podobě paní učitelky a respektovat pravidla, která jsou v mateřské škole určena.

„Od raného věku je hra pro dítě tou nejpřirozenější a nejdůležitější činností. Do hry dítě promítá a současně v ní rozvíjí celou svoji osobnost...Hra mu přináší pocit seberealizace, smysluplnosti a hlavně radosti.“¹⁷ Můžeme na dítěti pozorovat jaké má sociální dovednosti – dodržování pravidel, empatie, řešení konfliktů, postavení mezi dětmi apod.

Dítě na konci předškolního období by mělo být schopné se odpoutat od matky či jiné známé dospělé osoby a strávit čas mezi vrstevníky, respektovat přání a potřeby ostatních, respektovat autoritu v podobě učitelky MŠ a řídit se pravidly, která z očekávání na jeho chování ve třídě vyplývají.

1. 3 Úloha MŠ a rodiny v přípravě pro vstup do školy

Mateřská škola je: *„Předškolní zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v součinnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zprav. ve věku od 3 do 6 let.“¹⁸*

Jedním z úkolů mateřské školy je připravit děti na vstup do prvních ročníků základní školy a zabezpečit jim úspěšný přechod z mateřské školy do základní. Mateřská škola by u dítěte měla směřovat k tomu, aby bylo připravené zvládnou nové povinnosti a nároky a aby nedocházelo k problémům pramenícím z nepřipravenosti či nezralosti dítěte.

¹⁷ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press 2008., str. 59

¹⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 1998, str. 125

Úkoly, které má předškolní zařízení plnit, jsou popsány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV), dokumentu vydaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

*„Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je **doplňovat rodinnou výchovu** a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených **podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení**. Předškolní vzdělávání má smysluplně **obohacovat denní program dítěte** v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti **odbornou péči**. ... Předškolní vzdělávání má **usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu**. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.“¹⁹*

Tento dokument vymezuje RVP PV v systému kurikulárních dokumentů, zařazuje ho do systému vzdělávání, obsahuje např. vzdělávací oblasti a podmínky předškolního vzdělávání, povinnosti předškolního pedagoga, zásady pro zpracování ŠVP a mnoho dalšího.

Mateřská škola má podle Šmelové²⁰ tyto funkce:

1. pečovatelská

- zajišťuje odbornou péči a vede děti k péči o své zdraví

¹⁹ SMOLÍKOVÁ, K. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Výzkumný ústav pedagogický, Praha: 2004. [online]; [cit 2010-01-22]; str. 7

²⁰ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn. Teorie a praxe II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2006, str. 119

2. vzdělávací

- poskytuje vzdělávání, ve kterém probíhá učení, poznání a rozvoj dítěte
- jsou vytvářeny předpoklady pro další vzdělávání

3. socializační

- doplňuje rodinnou výchovu
- děti si zde osvojují další hodnoty

4. integrační

- spolupodílí se na vytváření klíčových kompetencí
- vytváří předpoklady pro uplatnění ve společnosti

5. personalizační

- podporuje individualitu, samostatnost dítěte
- vede k projevení osobnosti dítěte

Samozřejmě velký podíl má na úspěšném startu ve škole i rodina. V předškolním období je výchova v rodině velmi důležitá. „*Rodina plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární.*“²¹

Mnoho pedagogů a psychologů se zabývalo a zabývá tím, zda je pro dítě prospěšná výchova uskutečňující se v předškolním zařízení. Je snad pro dítě lepší, když vyrůstá v rodině, která mu poskytuje základní potřeby, kde všechny členy rodiny a prostředí zná, nebo je dobré dítě vystavit i vlivům neznámého prostředí?

²¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 1998, str. 211

Výchova v předškolním zařízení je nejvíce prospěšná pro ty děti, které doma nemají pozitivní zázemí, o které rodiče nedbají nebo jim neumožňují kvalitní rozvoj osobnosti. Jsou děti, které se do mateřské školy těší jen z toho důvodu, že nemusí setrvávat doma, kde zrovna nevládne příjemná atmosféra. Pro tyto děti tak může mít vzdělávání v takové instituci velký přínos, který je obohatí nejen po stránce vzdělávací, ale i psychické.

S tímto názorem se ztotožňuje i Průcha: „*Předškolní výchova prospívá rozvoji dětí, především těch, které vyrůstají v socioekonomicky znevýhodněném rodinném prostředí. Prospěšnost předškolní výchovy je prokazována nejen v intelektových schopnostech dětí, ale také v jejich sociálních a komunikativních dovednostech a v příznivějších postojích k učení při zahajování školní docházky.*“²²

Ve své době už Komenský nabádá rodiče k tomu, že nejvíce svým dětem prospějí, když jim budou umožňovat kontakt se svými vrstevníky, což mateřská škola dostatečně umožňuje. „*...ač rodičové nemálo dětem prospěti mohou, více však jejich vrstevníci, spoluděti; buď že sobě co povídají, aneb spolu hrají. Nebo mezi dětmi podobnost věku působí podobnost povah a myšlení.*“²³

Současná pedagogika se tak dívá na rodinu a mateřskou školu jako na vzájemně se doplňující.

²² PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál 2006, str. 68

²³ KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1958, str. 27

2. Diagnostika školní připravenosti

2. 1 Úvod do pedagogické diagnostiky

Diagnostika je posloupnost činností vedoucí k diagnóze, můžeme také říci, že diagnóza je výsledkem diagnostiky.

Rozlišujeme několik typů diagnostik. Původně bylo slovo diagnostika užíváno pouze v medicíně, dnes je toto slovo rozšířené i do jiných oborů. Mluvíme tak např. o psychologické či pedagogické diagnostice.

Pedagogická diagnostika je podle Mojžíška²⁴ chápána jako „*teorie a praxe zjišťování, rozpoznávání, klasifikování, posuzování, charakterizování a hodnocení úrovně pedagogického rozvoje objektu výchovy (dítěte)*...“

Diagnostika dítěte je důležitá. „Právě pedagogická diagnostika by měla přitom jako první vysledovat jakékoliv problémy ve výchovně vzdělávacím procesu, včetně případných nedostatků, a to od lehkých potíží až po závažnější poruchy.“²⁵

Pedagogická diagnostika, jak uvádí Přinosilová²⁶, „*se zabývá jedincem co do úrovně inteligence, smyslových funkcí i sociálního chování v pásmu normy.*“ Může probíhat individuálně, ale i ve skupině a cílem je na základě získaných poznatků optimalizovat výchovu a vzdělání jedince.

Mojžíšek²⁷ ve své publikaci uvádí, že: „... *zjišťování příčin obtíží žáků* ,..., je známé již z dob před J. A. Komenským. Nehovořilo se sice o „pedagogické diagnostice“, více se hovořilo o úrovni vědomostí, pílí, mravech, o zkouškách, o pozorování a hodnocení a o hledání příčin výchovných obtíží.“

²⁴MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1986, str. 18

²⁵EDELSBERGER, L., KÁBELE, F.: *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, str. 34

²⁶PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita 1997, str. 9

²⁷MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, str. 12

Na diagnostice školní zralosti se podílí řada činitelů. Na nezralé dítě upozorňuje v první řadě lékař, který se podílí i na diagnostice školní zralosti, zejména v oblasti fyzické (děti fyzicky oslabené, dlouhodobě nemocné, smyslově a zdravotně handicapované). Lékařská diagnóza stanoví poruchy nebo jiné odchylky od normy ve vývoji.

Psycholog se při vyšetřování osobnosti jedince zaměřuje na psychické vlastnosti, procesy a stavy. Pomocí psychologických testů zjišťujeme úroveň vývoje jednotlivých oblastí, které jsou důležité pro vstup do školy. Zjišťuje stupeň, kvalitu a rozsah zvláštností, mentálních nedostatků a nápadností. Přinosilová²⁸ ve své publikaci uvádí cíle a zaměření psychodiagnostiky podle Košče. Jedná se o odhalení úrovně struktury a kvality obecných psychických schopností, zjišťování formy interakce, identifikace různých vývojových poruch.

2. 2 Metody diagnostiky

Při diagnostikování dítěte předškolního věku můžeme použít běžné metody, které mohou být realizovány jak v mateřské škole, tak i při zápisu. Pro představu uvádím stručnou charakteristiku jednotlivých metod a jejich využití.

2. 2. 1 Rozhovor

Rozhovor je metoda založená na individuálním přístupu a bezprostřední komunikaci s dítětem. Při získávání údajů o dítěti předškolního věku je to velmi vhodná metoda, kterou můžeme použít jako doplnění k dotazníku či dětské kresbě. Mezi výhody patří přímý kontakt a to, že učitel může přizpůsobovat otázky daným podmínkám. Nevýhodou je ovšem časová a metodická náročnost, ovlivnění vnějšími faktory a problémy související se zaznamenáváním údajů.

²⁸ PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita 1997. str. 8

Rozhovor může být individuální nebo skupinový, podle způsobu vedení buď volný nebo řízený. Také otázky můžeme rozdělit podle toho, zda jsou otevřené (očekává se volnější odpověď) či uzavřené (s volbou odpovědi ano-ne).

Je důležité umět navázat kontakt tak, aby se vyšetřovaný jedinec cítil příjemně a byla vytvořena pozitivní, důvěrná atmosféra. To vše přispívá k otevřenosti a přirozenosti rozhovoru.

Při rozhovoru s dítětem je třeba dávat pozor, abychom nepůsobili příliš autoritativně, netrpělivě nebo unáhleně. Tím, že se nám dítě při rozhovoru otevře a nebude mít strach, můžeme poznat jeho názory, postoje, přání, obavy apod.

„Diagnostický rozhovor musí mít přesně stanovený cíl a plán postupu, důležitá je přesná, jasná a srozumitelná formulace otázek, přiměřená věku žáků a dané situaci. Plán rozhovoru by měl obsahovat formulaci úkolů a cílů, vymezení objektu, předmětu a situace, výběr způsobu a druhu rozhovoru, pořadí otázek, návrh způsobu registrace odpovědí.“²⁹

U dětí předškolního věku je nejvhodnější takzvaný nestandardizovaný (volný) rozhovor. Otázky musí být jednoznačné, krátké a srozumitelné, nejlépe je použít k rozhovoru maňáska či jiné hračky. Učitel postupuje přirozeně, nevyvíjí na dítě tlak a může se vracet k otázkám, které si potřebuje doplnit. Rozhovor většinou začínáme příjemnými, pozitivními otázkami, které dítě nevyděsí a kterými si k dítěti vytvoříme pěkný vztah. Při rozhovoru je důležité sledovat i mimiku, tempo řeči a gesta dítěte, které nám mohou mnohé napovědět.

Rozhovor můžeme použít například u zápisu. Zjistíme tak řečové dovednosti – zda dítě dokáže odpovědět na otázku či přednést básničku. Dále také rozumovou úroveň – dítě by se mělo umět představit, říci kde bydlí apod.

²⁹SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 978-80-244-2264-0, str. 35

Tato metoda nám také napoví, zda se u dítěte neprojevují vady řeči, jako například patlavost nebo koktavost. Zjišťujeme míru pozornosti, vnímání a dalších základních dovedností důležitých pro úspěšný start ve škole.

2. 2. 2 Pozorování

Pozorování nám umožňuje zkoumat jedince v přirozených podmínkách a pomáhá nám zjišťovat jeho schopnosti, osobnostní vlastnosti, sociální vztahy a probíhající psychické stavy.

Pozorování má být:

- plánovité (určení cílů, metod, technik),
- systematické (plánem určené),
- dlouhodobé nebo opakované,
- soustředěné (zaměřené na podstatné jevy),
- přesné (se záznamem),
- diskrétní (osoba nesmí vědět, že je pozorována).

Na pozorování se předem připravíme studiem dokumentace dítěte. V pedagogické praxi pak probíhá pozorování nejčastěji v přirozených situacích.

„Jedná se o cílevědomé, záměrné sledování průběhu určitého jevu nebo změn, ke kterým dochází v důsledku pedagogického působení. ...Jeho cílem je shromáždit empirická data.“³⁰ Při pozorování nesledujeme jen vnější projevy chování, ale zaměřujeme se i na odhalení zdroje chování, popřípadě příčiny. Dítě můžeme sledovat při různých činnostech, jako například při spontánní hře, v řízené činnosti, na vycházkách, výletech a podobně. Projevy a chování dítěte nám nemusí vždy ukazovat, jaké dítě opravdu je. Musíme umět rozpoznat, zda dítě jedná v určitých situacích nahodile nebo záměrně. U dětí předškolního věku nám k pozorování nejlépe poslouží

³⁰ PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita 1997 str. 27

hra. Hra je pro dítě přirozenou činností, ve které se odráží jeho vývoj. Při hře můžeme mnoho zjistit o motorice dítěte, o jeho myšlení, fantazii, představách, pozorujeme zde řečový projev, povahové rysy nebo zájmy dítěte. Hra má jednoznačně výhodu v tom, že dítě je při hře ve známém prostředí mezi vrstevníky a chová se přirozeně.

Důležité je kvalitní zpracování záznamu, který provádíme nejlépe po ukončení činnosti, např. pomocí hodnotící stupnice (od 0-10), kterou vyjadřujeme vzrůstající intenzitu nebo frekvenci zkoumaného jevu. Záznam by měl být stručný a objektivní.

Pozorování by nemělo být provedeno pouze jednou a z něj usuzovány závěry. Kvalitní pozorování provádíme několikrát, protože až průběžné záznamy nám mohou poukázat na to, zda se dítě ve svých postojích a vlastnostech nějakým způsobem změnilo.

2. 2. 3 Anamnéza

Anamnézu dělíme na osobní, rodinnou a sociální. Pomocí těchto oblastí zjišťujeme poznatky o vývoji a osobnosti dítěte.

V osobní anamnéze nás zajímají osobní údaje (věk, jméno, příjmení, bydliště), zdravotní stav (zda dítě trpí alergií, nemocemi, jaké užívá léky), zájmy dítěte (oblíbené činnosti, hračky) a vývoj (v kolika letech začíná chodit, mluvit, zda je samostatné v sebeobsluze apod.).

Rodinná anamnéza nám hodně napoví o prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, zda má sourozence, jak s nimi vychází, s kým tráví svůj volný čas, jaké odměny a tresty na dítě platí, autoritu rodičů.

V sociální anamnéze zjišťujeme adaptační potíže dítěte, zda již navštěvovalo nějaké zařízení, jestli se mu v mateřské škole líbí, jaké má vztahy s vrstevníky, učitelem apod.

Dále rozlišujeme objektivní a subjektivní anamnézu. Subjektivní anamnéza je méně cenná a může být zdrojem omylů při posuzování dítěte. Podle J. Fischera³¹: „*Objektivní anamnéza spočívá ve sbírání, třídění a kombinování faktů, a to*

³¹ FISCHER, J. *Konflikty a neurózy u dětí*. Praha: SZN 1959, str. 7

s jednotlivým aspektem, vychází se ze současnosti a studuje se minulost, která měla vliv na současný stav.“

2. 2. 4 Testy

Test je druh zkoušky, který se skládá z různých úkolů. Můžeme jej použít v oblasti výzkumu nebo diagnostiky. Existuje známé dělení testů na standardizované a nestandardizované.

Standardizované testy jsou vyhodnocovány a poskytují normy, se kterými lze výsledky jedince srovnávat. Nestandardizované testy jsou naopak ty, které si může pedagog sestavit sám, ale výsledky nemají všeobecnou platnost, slouží jen k osobním účelům. Z testů můžeme vyvodit závěry, zjistit nedostatky nebo naopak nadání dítěte a doporučit další postup ve výchově a vzdělávání dítěte.

Existují testy logopedické, testy motoriky, laterality apod., které nám slouží k tomu, abychom u dítěte zjistili, zda má v pořádku zrak, sluch, nebo na jaké úrovni je po stránce rozumové, tělesné atd.

Tyto testy spadají do psychologické diagnostiky a provádějí je pouze psychologové. Mezi testy, které se používají ke zjištění připravenosti dítěte pro vstup do školy je např. Kernův test po Jiráskově úpravě, nazývaný též Orientační test školní zralosti.

2. 2. 5 Dotazník

Dotazník je forma metody, která je sestavena z otázek, u kterých používáme formu písemných odpovědí. Cílem dotazníku je zjistit a zpracovat informace o dotazovaném (respondentovi). Mezi výhody této metody patří časová nenáročnost a získání informací od velkého počtu respondentů. Z toho plyne i nevýhoda dotazníku, dotazovaný nemusí odpovídat pravdivě, nemáme s ním přímý kontakt a tak nemůžeme připojit osobní dojem, to, jak na nás člověk působí. *„Dotazníky vycházejí z předpokladu, že respondent je schopen podat výpověď o svém chování, o svých*

*citech, zálibách, postojích.*³² U dětí může nastat problém ve vyjadřovacích schopnostech, kdy se dítě nedokáže vyjádřit nebo neví jak se vyjádřit. Tato metoda se u dětí předškolního věku použít nedá, ale můžeme ji využít k dotazování rodičů a tím k získávání informací o dítěti.

V dotazníku můžeme použít tyto druhy otázek: otevřené, uzavřené a polouzavřené (polootvřené). *Otevřené položky* umožňují samostatné vyjádření, respondent není omezován nabídkou odpovědí. *Uzavřené položky* zjednodušují vyplňování dotazníku, neboť jsou již připraveny odpovědi, ze kterých dotazovaný vybírá. Nevýhodou je, že nabízené odpovědi nemusí respondenta uspokojovat. „*Polouzavřené (polootvřené) položky nabízejí baterii variant odpovědí, ale ponechávají respondentovi možnost pro doplnění vlastní varianty (např. přehled zájmů, další..., jiná možnost...).*“³³

2. 2. 6 Analýza výsledků činnosti

Tato metoda patří k nejvíce používaným metodám pedagogické diagnostiky. Poskytuje důležité informace o stupni osvojení požadovaných dovedností, o některých schopnostech a zájmech. Význam této metody se však zvyšuje s použitím dalších diagnostických metod. Učitel má k dispozici mnoho údajů od dítěte, jako například kresbu, pracovní listy, různé výrobky a předměty, které dítě samo vyrobilo. Z činnosti dítěte a jejího výsledku tak můžeme rozpoznat jeho úroveň v oblasti motoriky, fantazie, představitivosti, sledujeme jeho myšlení, vkus či nadání. Učitel dítě sleduje u všech jeho činností v oblasti sportovní, hudební, výtvarné, dramatické a podobně. Může se stát, že zjistíme, že dítě je nadané na určitou činnost nebo se více zajímá o určité téma. Dítěti pak na základě této analýzy můžeme dávat dostatek zajímavých podnětů, které ho budou více zajímat.

³² MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1986. , str. 198

³³ SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2003. str. 39

Učitel v mateřské škole by měl soustavně hodnotit nejen výsledky, ale i průběh činností. To, jak si děti s úkolem nebo činností poradí, jak postupují při jejich řešení, zda zvládají činnosti samostatně nebo jak se na činnost soustředí.

Důležitý je u dítěte předškolního věku rozbor výtvarného projevu, kdy sledujeme kresbu dítěte. Spáčilová³⁴ uvádí, že: „rozbor výtvarného projevu vyžaduje vysoký stupeň objektivity a komplexní pohled učitele. Může poskytnout učiteli důležité diagnostické informace např. o rozumové úrovni žáka (kreslí, co zná), o úrovni a rozvoji fantazie, o jeho citovém životě (přání, představy), o jeho schopnostech.“

2. 3 Zápis

V České republice musejí k zápisu do první třídy všechny děti, jež v daném roce dosáhnou k 31.srpnu věku šesti let. Přivést své dítě k zápisu do první třídy je dáno zákonem. Podle Sbírky zákonů č. 561/2004 § 36 je stanovena přihlašovací povinnost a péče o školní docházku následovně:

"§36 (3) Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad; dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce.

*§36 (4) Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku."*³⁵

³⁴ SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2003. str. 33

³⁵ <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

2. 3. 1 Realizace diagnostiky školní připravenosti u zápisu

V mnohém nám také mohou napovědět zkoušky úrovní jednotlivých oblastí osobnosti dítěte v podobě zápisu. Zápis pomáhá u dítěte zjistit, zda jsou v dostatečné míře rozvinuty oblasti rozumová, sociální, oblast jemné motoriky, úroveň řeči apod. Je to však velmi krátká doba, která nám nemůže stačit k posouzení úrovní jednotlivých oblastí. Dítě se navíc poprvé ocitá v neznámém prostředí a může reagovat jinak než obvykle. Jak uvádí Spáčilová³⁶: „*Během samotného zápisu proto nelze posoudit dítě komplexně po všech stránkách. K co nejkompaktnějšímu poznání dítěte má škola k dispozici další informace z MŠ a od dětského lékaře.*“

Zápis by měl plnit některé funkce, a to funkci diagnostickou a motivační. Diagnostická nám pomáhá zjišťovat, zda dítě je či není zralé a připravené na školu. Motivační funkce pak má u dítěte navodit příjemnou atmosféru tak, aby dítě nemělo obavu ze vstupu do školy.³⁷

Dítě nemusí mít z ničeho strach, zápisy probíhají většinou netradiční formou hry, někde více či méně zábavné. Některé základní školy se v den zápisu změny třeba v pohádkové říši a místo učitelů oslovují děti s rodiči na jednotlivých stanovištích pohádkové bytosti – převlečení učitelé. Děti procházejí pohádkovým lesem a snaží se plnit jednotlivé úkoly na stanovištích. Během plnění nejrůznějších úkolů si učitelky ověřují u dětí nejrůznější schopnosti. Jednotlivé činnosti mohou děti plnit buď hromadně s ostatními dětmi, nebo individuálně.

³⁶ SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2009. str. 92

³⁷ Tamtéž, str. 94

Spáčilová³⁸ ve svých skriptech uvádí náměty na činnosti u zápisu:

Tělesná stránka:

Jemná motorika

- kresba postavy,
- nakreslit podle předlohy geometrické tvary,
- navlékání korálků, zavazování tkaniček.

- hodnotíme vývoj percepce, vizuomotorickou koordinaci, lateralitu.

Hrubá motorika

- viz činnosti v podkapitole *Tělesná zralost*

Rozumová stránka

Vědomosti

- znát dny v týdnu, roční období (jednoduše charakterizovat),
- vědět k čemu slouží známé věci (nůž, pilka, míč apod.),
- poznat, co jsou písmena a číslice, případně znalost některých písmen, číslic,
- umět hrát jednoduché hry - domino, pexeso, člověče nezlob se.

Matematické představy

- např. vědět, že 3 je méně než 5,
- určit počet nebo vzít daný počet z předložených věcí v počtu do 5,
- určit kruh, čtverec, trojúhelník,
- určit postavení (první - poslední), umístění v prostoru (nahore - dole, před - za, vpředu - vzadu, vedle, vlevo - vpravo - může činit dítěti

³⁸ SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2009, str. 96

potíže).

Myšlení

- vyčlenit z řady obrázků ten, který tam nepatří a zdůvodnit proč,
- seřadit zobrazený děj podle časové posloupnosti,
- vyjmenovat druhy zeleniny, ovoce, zvířat, květin a opačně, říci o různých druzích, že jsou to zvířata, rostliny apod.,
- chápat analogie, např. ráno snídáme, v poledne, ve dne je světlo, večer je

Řeč

- správná artikulace,
- odpovídat na otázku souvisle několika slovy,
- hovořit gramaticky správně a srozumitelně, tvořit správně stavbu věty,
- popsat předmět, obrázek, slovně vyjádřit děj.

Citová a sociální stránka

- sledujeme, zda dítě dokáže:

- pozdravit, poprosit, poděkovat,
- odloučit se od rodičů, pobývat v novém prostředí,
- plnit úkoly, vydržet sedět nad zadaným úkolem a dokončit ho.

Metoda, která je běžně používána u zápisu, je *Orientační test školní zralosti* podle Jiráska (viz příloha č. 4, 9). Zde uvádím jen část rozsáhlé testu, který slouží k posouzení připravenosti dítěte pro vstup do školy. Dítě má za úkol namalovat:

- kresbu mužské postavy
- opis krátkého textu podle vzoru psacím písmem
- napodobení (obkreslení) skupiny bodů

Pro jednotlivé úkoly jsou přesně stanovena kritéria hodnocení vycházející z poznatků vývojové psychologie a empirických zkušeností s hodnocením testu u předškolních dětí. Na základě toho, jak dítě tyto úkoly zvládne, můžeme posoudit jeho připravenost.

Další částí Jiráskova testu je i zkouška verbálního myšlení. Dítě odpovídá na nejrůznější otázky, kterými zjišťujeme úroveň jeho rozumových operací.

2. 3. 2 Odklad školní docházky

Nastoupí-li do školy nezralé dítě, je vystaveno dlouhodobému stresu. Dítě s malou koncentrací pozornosti je nesoustředěné, impulsivní a pokud jsou na něj kladeny požadavky, na které nestačí, vede to k vyčerpání a zvýšené únavě. Spolu s těmito obtížemi se mohou projevit i somatické potíže, jako jsou ranní nevolnosti, bolesti hlavy, břicha a může to vést až ke školné fobii.

Může stát i to, že dítě bude vráceno zpět do mateřské školy, protože nároky na něj kladené jednoduše nezvládá. Dítě se může po návratu do mateřské školy cítit méněcenně, může mít pocit, že zklamalo. I tato událost může negativně ovlivnit prožívání dítěte a v budoucnu tak znechutit školní docházku.

Pokud rodiče váhají, zda je jejich dítě pro školu zralé a připravené, je dobré se poradit s učitelkou v mateřské škole. Učitelky v mateřských školách děti dobře znají a jsou schopné posoudit, na základě jejich výsledků a projevů zda je vše v pořádku.

Pokud se rozhodneme podat žádost, je podle nového školského zákona nutné doložit ji dvěma odbornými doporučeními. Rodiče žádají v době zápisu ředitele základní školy o udělení odkladu školní docházky. O odkladu školní docházky

rozhoduje ředitel na základě písemné žádosti rodičů a dvou odborných doporučení (posudku příslušného školského poradenského zařízení a doporučení lékaře).³⁹

Při podávání žádosti je zapotřebí dodržet určitý postup. Nejdříve se podává prostřednictvím mateřské školy, základní školy nebo lékaře žádost o odložení povinné školní docházky příslušné pedagogicko-psychologické poradně.

Na základě žádosti o vyšetření obdrží rodiče pozvánku do poradny. Zde s nimi odborníci hovoří o problému, které dítě má a poté rodiče vyplní dotazník. Informace v něm jsou naprosto důvěrné a slouží k určení správné diagnózy. Potom je dítě vyšetřeno v nepřítomnosti rodičů odborníkem. Vyšetření je prováděno formou hry a rozhovoru, během kterého dítě plní různé úkoly. Psycholog zjišťuje celkovou úroveň dítěte, navrhne možnosti dalšího vývoje a metody, jakými na dítě působit. Po vyšetření si pak psycholog pozve rodiče a sdělí jim výsledky šetření a svá doporučení. Záleží pak jen na rodičích, zda dají na doporučení odborníků a budou ochotni spolupracovat.⁴⁰

Pokud je doporučen odklad školní docházky, odesílá poradna svá zjištění řediteli školy a ředitel na základě těchto zjištění vydává rozhodnutí o odložení školní docházky.⁴¹

Odklad školní docházky by neměl být jen administrativní záležitostí, ale měl by být využit k tomu, aby bylo dítě dále stimulováno ve vývoji, např. v PPP, v MŠ či v rodině. Zejména u dětí s pomalejším vývojem může odklad přispět k výraznému zlepšení.

³⁹ <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=25764>, 22.1.2010, 9:43.

⁴⁰ RÝDL, K. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada 1993. str. 46-47

⁴¹ Tamtéž, str. 45

3. Případové studie

3. 1 Cíl a metodika šetření

Cíl: Mým cílem bylo zjistit úroveň dovedností, vědomostí a schopností v jednotlivých oblastech školní zralosti u dvou dětí předškolního věku, pomocí vybraných metod pedagogické diagnostiky. Na základě získaných výsledků se pak snažím objektivně posoudit, zda jsou děti zralé a připravené pro vstup do základní školy.

Využité metody: Z metod pedagogické diagnostiky jsem využila pozorování, rozhovor, anamnézu, dotazník, test a analýzu výsledků činnosti.

Vzorek: Pro realizaci případových studií jsem si vybrala pouze dvě děti předškolního věku – chlapce a dívku. Jedná se tedy o kvalitativní výzkum.

Realizace:

Pro realizaci případových studií jsem použila vhodné metody pedagogické diagnostiky. Při použití každé z těchto metod jsem se zaměřila na určitou část osobnosti dítěte a na zjištění jeho dosažených dovedností, schopností a vědomostí.

Při pozorování jsem se zaměřila na osobnost dítěte, tělesnou, sociální a emocionální stránku zralosti. Při rozhovoru jsem si všimla jazykových dovedností, úrovně slovní zásoby a vyjadřování. Dále jsem také prověřovala znalosti a vědomosti dětí a úroveň rozumové zralosti. Ze tří druhů anamnéz (školní, osobní, rodinná) jsem se zaměřila na rodinnou. Zajímala jsem se o to, zda dítě pochází z úplné rodiny, jaký typ výchovy v rodině převládá apod. Z dotazníku jsem se snažila cílenými otázkami zjistit, jaký přehled mají rodiče o svém dítěti, zda znají jejich oblíbená jídla, činnosti a zda děti doma pomáhají. V oblasti testů jsem si zvolila Orientační test školní zralosti podle J. Jiráka a pro zjištění úrovně matematických představ a jemné motoriky jsem zařadila několik pracovních listů.

Nakonec jsme se pokusila ze zjištěných skutečností vyvodit závěr, ve kterém se odráží můj názor a doporučení. Snažila jsem se objektivně posoudit připravenost a zralost obou dětí, na základě mnou zjištěných skutečností.

3. 2 Rozbor případových studií

VERONIKA

- Datum narození 17. 5. 2004 (5let, 10měsíců)
- Město - Brno
- Sourozenci – bratr (13 let)
sestra (10 let)
- Matka – v domácnosti
Otec – manager
- Odklad - ne

Verunka nastoupila do mateřské školy ve třech letech. Adaptační potíže se u ní nevyskytovaly, na režim a kamarády ve třídě si rychle zvykla. Jediný problém jí dělal přechod z druhé do třetí třídy, protože přešla dříve než ostatní děti. Ředitelka rozhodla o předčasném přemístění, protože je Verunka šikovná a měla by nastoupit v září do školy. Chyběli jí tak kamarádi, na které si zvykla. Nyní je ve třetí třídě spokojená a zvykla si. Do školy se těší, s maminkou doma plní různé úkoly v pracovních sešitech.

Pozorování

→ *osobnost*

Verunka je velmi bystrá a vnímavá. Je ochotná komunikovat jak s dětmi tak s dospělými. Není stydlivá a ráda se zapojuje do rozhovoru. Je samostatná, pečlivá, kamarádká.

Vyhledává spíše kontakt s učitelkou a často se dožaduje pozornosti na úkor ostatních dětí. Nemá ráda, když jí ostatní děti skáčí do řeči a umí se proti tomu ostře ohradit. Řekla bych o ní, že je extrovert a ráda se předvádí. Je šikovná, ale mnohdy se

vyvyšuje nad ostatní děti, zvláště nad mladší. „Ty běž pryč, tomu nerozumíš. To je jenom pro větší děti.

→ **hrubá a jemná motorika (grafomotorika)** (viz příloha č. 5)

Verunka má postavu přiměřenou svému věku. Pohybově je na dobré úrovni, zvládá jednoduché i složitější pohybové úkoly. Pohyby těla jsou přirozené, netrpí žádnou tělesnou vadou.

V oblasti jemné motoriky se taktéž neprojevují žádné zvláštnosti. Verunka je vyhraněný pravák, má správný špetkový úchop psacího náčiní. Tlak vyvíjený na papír je přiměřený, někdy je patrné křečovitě držení tužky. Stříhání nůžkami nečiní Verunce problémy, dokáže vystříhnout i obtížnější tvary. Při kreslení a vymalovávání je pečlivá, snaží se nepřetahovat. Dokáže nakreslit geometrické obrazce i číslice.

V oblékání je samostatná, dokáže si zapnout zip u bundy, kalhot, tkaničky však zavázat neumí.

→ **sociální a emocionální stránka**

Veronika se dokáže odloučit od rodičů, nemá problémy se skamarádit s vrstevníky. I když zajímavější je pro ni povídat si s učitelkou. Pozorováním jsme zjistila, že kontakt s vrstevníky příliš nevyhledává. Častokrát jsem ji zastihla při hovoru s učitelkou, kdy jí sdělovala nové zážitky a své pocity. Verunka je podle mě dítě zcela zralé na vstup do školy. Je na ní vidět, že hračky už ji nezaujímou, když jsem ji nabízela nějakou hru, vždy odpověděla, že ji nebaví si s ní hrát, protože je moc jednoduchá a všechny hry už vyzkoušela. Zajímá ji spíše, co dělá učitelka u svého stolu, nebo s čím by mohla pomoci apod. Baví ji vyplňování pracovních listů, počítání předmětů, hledání cesty v bludišti a podobné náročnější úkoly. Na úkoly se dokáže soustředit i delší dobu je trpělivá při jejich vypracovávání.

Po emoční stránce je vyrovnaná, není plačtivá ani přecitlivělá. Občas si postěžuje na bolení břicha, ale myslím si, že chce jen zaujmout učitelku, protože za chvíli na bolest zapomene. Verunka není konfliktní, s dětmi vychází, snaží se vždy s každým domluvit.

Rozhovor

→ *řeč*

Úroveň vyjadřovacích schopností je u Veroniky velmi dobrá. Slovní zásoba je poměrně rozvinutá, přiměřená věku, hovoří o běžných věcech a zážitcích, které zažila doma nebo v mateřské škole. Tvoří gramaticky správné věty a souvětí. Dovede souvisle vyprávět o tom, co dělá doma, o prázdninách, jaké hraje hry apod. Vypráví o členech své rodiny, zmiňuje i babičky, dědu, svého psa, kamarádky. Dokáže odpovídat na otázky, pokud něčemu nerozumí, nebojí se zeptat. Používá slova, která ostatní děti mají ve svém pasivním slovníku. „*Pani učitelko, já vám musím něco říct. Já půjdu dneska možná po spaní, ale ségra mě řekla, ať počítám s tím, že pro mě přijde už po obědě.*“ Vyhledává spíše kontakt s učitelkou, které vypráví své zážitky. S vrstevníky komunikuje většinou při hrách.

Velmi dobře a ráda zpívá. Zajímá se o různé písničky i v angličtině a sama se je poslechem učí. Nebojí se zpívat nahlas a před publikem. Velmi rychle si zapamatovala píseň, kterou jsem děti učila na klavír, je vzorem pro ostatní děti, kteří od ní odposlouchávají text. Nedělá jí problém naučit se i složitější básničky.

→ *myšlení – matematické představy, vědomosti*

Co se týká rozumové zralosti je Verunka na velmi dobré úrovni. Velký podíl na tom mají i rodiče, kteří se své dceři věnují.

V oblasti matematických představ umí rozlišit menší a větší počet předmětů, ví, že 3 je méně než 5, z geometrických tvarů správně určí čtverec, trojúhelník, kruh i obdélník. Orientuje se v prostorových i časových vztazích – vpředu, vzadu, ráno, v poledne, večera, dnes. Na obrázku rozezná číslice i písmena, sama zvládne napsat všechny číslice.

Vědomosti jsou na úrovni předškoláka. Verunka pozná všechny druhy barev i jejich tmavé a světlé odstíny, dovede vyjmenovat dny v týdnu ve správném pořadí. Přiřadí charakteristické činnosti k jednotlivým ročním obdobím. Svě vědomosti prokázala i ve verbálním testu školní zralosti, kde odpovídala na různé otázky. (viz příloha č. 3- Jiráskův test verbálního myšlení). Na obrázku dovede určit povolání podle podstatných znaků (učitel, kuchař, doktor, řidič, hasič), špatně určila pouze

povolání zedníka. Dokáže vytvořit nadřazený pojem k souboru obrázků, vyjmenuje řadu obrázků ve správném pořadí. Řekne svoji adresu, jméno i příjmení, zná cestu ze školy domů.

Anamnéza (viz příloha č. 2)

Z anamnéz jsem si zvolila jako ukázkou anamnézu rodinnou. Z ní můžeme zjistit mnoho informací o tom, z jaké rodiny dítě pochází, zda je úplná či neúplná, zda se rodiče dítěti věnují apod. Můžeme posoudit i to, jaký vliv má rodinná atmosféra na chování a osobnost dítěte.

Veronika vyrůstá v úplné rodině spolu se dvěma staršími sourozenci, bratrem a sestrou. Sourozenci spolu tráví hodně času a jejich vztah považuje matka za harmonický, Verunka o sourozencích hezky hovoří. Starší sestra Verunku často vyzvedává ze školy a doma si pak společně hrají. Spojují je také zájmy jako bruslení, plavání či lyžování. Rodina žije aktivně, maminka dokonce navštěvuje folklorní soubor, na který s sebou přivádí i Verunku. S tatínkem chodí rybařit.

Tím, že Verunka vyrůstá se staršími sourozenci, mnoho věcí od nich pochytila a poznat je to nejenom na mluvním projevu, kdy se vyjadřuje lépe než její vrstevníci, ale i na vědomostech a postojích.

Zajímavostí je, že v rodině nejsou praktikovány tresty. Podle maminky na děti platí dobré slovo a o všem spolu často hovoří. Vytváří si tzv. *porady*, na kterých se podílí všichni členové rodiny a spolu proberou zážitky, sdělují si informace a řeší určitou problematiku. Každý člen v rodině je bezvýhradně přijímán a respektován.

Dotazník (viz příloha č. 1)

Dotazník i anamnézu vyplňovala matka Veroniky. Z dotazníku je patrné, že maminka má o svém dítěti přehled, ví co ho baví, jakou má nejoblíbenější hračku, co na něj platí. Je zajímavé, že rodina není zastáncem tělesného, ale ani jiného trestání. Jak matka sama uvádí, výchova dětí je spíše liberální, své děti bere jako rovnocenné partnery a podle toho se k nim chová.

Většinu času s Veronikou tráví matka, protože je v domácnosti. Z tohoto důvodu se jí může dostatečně věnovat a Verunka je na ni ze všech členů rodiny nejvíce fixována. Společně vyplňují pracovní sešit, malují, vyrábějí si. Matka vede Verunku k samostatnosti i k péči o domácnost – pomoc s nádobím, úklidem, vařením.

Test (viz příloha č. 4).

Verunka si vyzkoušela orientační test školní zralosti od J. Jirásky – kresba mužské postavy, napodobení psacího písma a obkreslení skupiny bodů.

Její postava má hlavu, trup i končetiny. Hlavu a trup však nespojuje krk. Jsou naznačeny prsty i chodidla, obličej správně doplňují ústa, oči a nos, uši však chybí. Na hlavě nejsou naznačeny vlasy, ale je nakreslena pokrývka hlavy. Ruce i nohy jsou dvojdimenzionální, není však naznačeno ukončení nohavic, chodidla jsou napojena přímo na kalhoty. Postavu nechtěla vymalovat, líbila se jí nakreslená tužkou.

Nápodoba psacího písma je vcelku přesná. Liší se od vzoru jen v detailech. Písmo je zcela dobře čitelné, písmena nejsou dvakrát větší než v předloze. Začáteční písmeno má patrnou výšku velkého písmene, písmena jsou spojena ve tři slova, nechybí tečka nad písmenem i.

Obkreslení skupiny bodů naznačuje zralou kresbu. Neliší se prakticky od předlohy co do počtu a umístění teček.

Analýza výsledků činnosti (viz přílohy č. 6, 7)

Analýza je úzce spojena s ostatními metodami pedagogické diagnostiky. Tzn., že je součástí všech ostatních metod, které jsem v případových studiích využila.

Při vyplňování pracovních listů byla Verunka pečlivá, snažila se nepřetahovat obrysy kreseb. Při grafomotorických činnostech měla správný úchop psací potřeby, snažila se co nejpřesněji napodobit prvky podle vzoru. S určováním počtu ovoce neměla žádné problémy, na kostkách vybarvila správný počet teček.

ZÁVĚR:

Verunka je dítě plně zralé a připravené pro vstup do školy. Její dovednosti a vědomosti plně dostačují pro zvládnání nároků ve škole, zároveň je i připravená odpoutat se od rodiny a přijmout roli školáka. Není důvod aby setrvala v mateřské škole. Myslím si, že pro ni nebude obtížné zvládat požadavky, které na ni budou kladeny a jak rodiče, tak starší sourozenci jí jistě budou pomáhat.

ROMAN

- Datum narození 19. 4. 2003 (6 let, 11 měsíců)
- Město - Brno
- Sourozenci – bratr (4 roky)
sestry (5 let, 9 let, 24 let, 25 let)
- Matka – nezaměstnaná
Otec – pracovník v nočním klubu
- Odklad - ano

Pozorování

→ *osobnost*

Románek pochází ze sociálně znevýhodněných podmínek. Nastoupil do mateřské školy ve čtyřech letech. Neměl adaptační potíže, o to horší byla komunikace s ním. Jeho slovní zásoba byla nerozvinutá, vyjadřoval se pouze několika slovy. Dnes je na tom o něco lépe, dokáže již komunikovat ve větách, které jsou ale jednodušší. Románek je hodný, vděčný za každé pohlázení, komunikaci, velmi rád pomáhá ostatním dětem nebo učitelce.

Jeho pozornost je velmi rychle odpoutána vedlejšími podněty, k tomu, aby se na něco soustředil je potřebný zvýšený dozor učitelky. Ve vztahu k ostatním dětem se chová hezky, nikomu neubližuje, ale spíše si hraje se svojí mladší sestrou. Ostatní děti tyto sourozence při hrách mezi sebe příliš nechťejí, protože mají potíže s pochopením hry, někdy jakoby nerozuměli slovním pokynům.

→ *hrubá a jemná motorika (grafomotorika)* (viz příloha č. 10)

Románek má postavu přiměřenou svému věku. V oblasti hrubé motoriky nejsou patrné žádné odchylky, pohybové dovednosti jsou přiměřené a neliší se od dovedností ostatních dětí ve třídě.

Oblast jemné motoriky je mírně opožděná. Dítě je vyhraněný levák, při stolování však nemá vytvořen návyk správného držení příboru. Při grafomotorických

činnostech zapomíná na správný úchop psacího náčiní, pastelky drží v pěsti a to se projevuje na jeho výsledcích. Po upozornění však uchopí náčiní správně.

V oblasti sebeobsluhy je samostatný, pouze si nedokáže zapnout oblečení na zip. Románek si neustále nazouvá přezůvky obráceně (pravou botu na levou nohu a naopak) a sám si toho nikdy nevšimne.

→ *sociální a emocionální stránka*

V této oblasti jsem na Románkovi nepozorovala žádné zvláštnosti. S ostatními dětmi vychází dobře, ale vyhledává spíše samotářské hry. Nemá snahu zapojovat se do her s ostatními kluky, kteří si hrají na vojáky nebo rytíře. Raději si hraje sám s konstruktivní hrou, nebo se svojí mladší sestrou Maruškou, na kterou má velký vliv. Tito sourozenci mají pěkný vztah, hrají si většinou jen spolu, málokdy se zapojí mezi ostatní děti. Je to dáno tím, že jsou oba intelektově na nižší úrovni a ostatní děti je mezi sebe příliš nechtějí.

Maruška s Románkem spolu sedí u oběda, čekají na sebe při převlékání na vycházku, na zahradě si opět hrají společně. Pokud se vyplňují pracovní listy, Maruška většinou opisuje od bratra, i když by to zvládla sama a lépe.

Po emocionální stránce je Románek vyrovnaný, nevzteká se, nemá problém s odloučením od rodičů. K dětem se chová pěkně, je nekonfliktní a velmi hodný. Působí na mě dojmem dítěte, kterému se možná doma nedostává láskyplného objetí, často chodí za učitelkou a objímá ji, hladí nebo pusinkuje, což ostatní děti nedělají. K dětem se ale takto nechová. Jako by měl potřebu osobního kontaktu, kterého se mu doma asi nedostává.

Rozhovor

→ *řeč*

Úroveň jeho řečových schopností je velmi nízká. Vyjadřuje se primitivně, tvoří jednoduché věty, používá pouze slova, která jsou mu známá nebo která často slychává. Románek nemá rozvinutou slovní zásobu a často se vyjadřuje nesprávně gramaticky. Je to asi tím, že doma nemá podnětné prostředí a rodiče se dítěti nevěnují dostatečně intenzivně. Dlouhou dobu o sobě mluvil v ženském rodě, např. udělala

jsem, napsala jsem. Některá slova používá ve špatném tvaru (aranžová barva), jiná jednoduchá slovíčka vůbec nezná (hrábě, sekera, balkon apod.). Pokud má popisovat obrázek, vyjadřuje se pouze jednoslovně, nedokáže souvislými větami vyjadřovat co vidí.

Má problémy s tvořením slov opačného významu, nedokáže určit první písmeno ve slově, nevytvoří rým ani nepozná na obrázku dvě slova, která se rýmují. Básničku nebo písničku přednese pouze s dopomocí učitelky, sám si slova nepamatuje.

O rodině se vyjadřuje hezky, ale opět pouze jednoduchými větami. „*Zdeneček je doma. On plakal. Musíme pohladit. Takhle, víš?*“ Nebo když chce někomu něco ukázat: „*Pojď tam. Hele, koukej. Hele.*“

→ **myšlení – matematické představy, vědomosti**

Rozumové schopnosti jsou na velmi nízké úrovni. Románek nemá vytvořeno povědomí o běžných zákonitostech světa. Nedokáže správně určit roční období podle obrázku, nepřihlíží typické činnosti k denní době (co děláme ráno, odpoledne, večer). Bez problémů však zvládá poznávání barev i jejich odstínů.

V oblasti představ umí rozlišit větší a menší počet předmětů, určí předmět, který nepatří do řady k ostatním, správně rozlišuje pravou a levou stranu. Dokáže pojmenovat části svého těla a ukázat je na sobě, rozliší správně základní geometrické tvary. Vyjmenuje i dny v týdnu.

Je však potřeba Románkovi srozumitelně a jednoduše vysvětlit, co po něm žádám. Nerozumí tomu, když po něm chci vyjmenovat dny v týdnu nebo části svého těla. Ale když začnu říkat pondělí, úterý, tak sám dovede pokračovat. Tento problém opět souvisí se slovní zásobou, která není dostatečně rozvinutá.

Znalosti běžných věcí neodpovídají znalostem jeho věku. (viz příloha č. 8 - Jiráskův test verbálního myšlení). Dokáže správně pojmenovat druhy ovoce i zeleniny, ale nevytvoří nadřazený pojem k těmto druhům. Nedokáže říci adresu svého bydliště, jméno otce nebo matky. Dokáže vyjmenovat číselnou řadu do dvaceti, ale při počítání konkrétních předmětů má potíže. Nespočítá správně ani prsty na jedné ruce. Napočítá vždy o několik více, odříkávaná řada neodpovídá ukazovanému počtu.

Anamnéza (viz příloha č. 2)

I u Románka jsem zvolila rodinnou anamnézu, ráda bych věděla více o jeho rodině. Od tatínka jsem se dozvěděla, že to nemají příliš jednoduché, i po finanční stránce.

Roman vyrůstá v úplné rodině, která však nefunguje tak, jak má. Doma vyrůstá společně s rodiči, se svými dvěma sestrami a mladším bratrem. Má ještě dvě dospělé nevlastní sestry, které s nimi ale už nežijí. Z vyprávění tatínka jsem se dozvěděla, že matka je nezaměstnaná a o děti nejeví příliš velký zájem. Do školy vodí děti otec, který potom odchází ihned do zaměstnání a odpoledne je opět vyzvedává. Chodí s nimi ven, byl s dětmi sám u zápisu a stará se o ně i doma. Matka zůstává doma s nejmladším synem (4 roky).

V dotazníku otec uvedl, že děti jsou nejvíce fixovány na matku, která je pro ně i větší autoritou než otec. Mezi sourozenci panuje podle otce žárlivost, ve školce to však není znát, obě děti se k sobě chovají hezky a vzájemně se podporují. Děti doma pomáhají s úklidem a s drobnými pracemi, za které jsou odměňovány. Trestem jsou pro děti zákaz televize nebo oblíbených hraček.

Dotazník (viz příloha č. 1)

Dotazník vyplňoval tatínek Románka. Působí na mě dojmem, že má o svém dítěti přehled a ve volných chvílích se mu věnuje. Doma se Románek snaží pomáhat při běžných činnostech, nejraději pomáhá při vaření. Jak už jsme uvedla v anamnéze, děti jsou odměňovány za dobré chování nebo za pomoc, trestem je většinou zákaz sladkostí či televize. Z dotazníku vyplývá, že výchova je vedena spíše autoritativním stylem, děti jsou vedeny k poslušnosti.

Co se týká kontaktu s vrstevníky, je Románek zvyklý na děti kolem sebe už proto, že doma vyrůstá se třemi dalšími sourozenci. Mezi vrstevníky je rád, nenastávají u něj žádné adaptační potíže, je zcela samostatný, ale není zvyklý na dlouhodobější odloučení od rodiny. Nenavštěvuje žádný zájmový kroužek.

Románek před odchodem do školy snídá, je zvyklý jíst příborem a netrpí žádnou alergií.

Test (viz příloha č. 9)

I s Románkem jsem zkoušela Orientační test školné zralosti podle J. Jiráska. Na rozdíl od Veroniky byl jeho projev jednodušší, kresba obsahově chudší a nápodoba nepřesná.

Jedná se spíše o primitivní kresbu. Postava má hlavu, trup i končetiny, které jsou však naznačeny pouze jednoduchými čarami. V obličejové části nechybí oči, ústa ani nos, avšak nejsou naznačeny uši, vlasy ani pokrývka hlavy. Horní končetiny jsou zakončeny nesprávným počtem prstů (6-8). Postavě chybí alespoň náznak jednoduchého oděvu.

Napodobení psacího písma je velmi nepřesné. Nelze rozeznat jednotlivá slova, natož písmena. Z písmen je možné identifikovat pouze dvě, a to C a O. Slova nejsou napsaná v řádku, nemají ani správný sklon. V tomto případě se jedná spíše o čmárání než psaní.

Obkreslení skupiny bodů se jeví jako nezralá kresba, která je pouze shlukem teček. Tečky nemají podobný tvar jako v předloze a neodpovídá ani jejich počet. Jsou různě deformované, nahodile umístěné, doplněné vlastní kresbou.

Analýza výsledků činnosti (viz přílohy č. 11, 12)

Románek měl správný úchop psací potřeby. Jeho pozornost při vyplňování pracovních listů byla roztržitá a snadno narušitelná vnějšími podněty. Při grafomotorické činnosti se nesoustředil na vzor, ale spíše si sám dělal klubička podle toho, jak se mu to líbilo. S počítáním ovoce měl menší problémy, nevymaloval vždy správný počet teček na kostce.

ZÁVĚR:

Románek má velké nedostatky v oblasti rozumového vývoje. Myslím si, že je to způsobeno nedostatečnou péčí ze strany rodiny rovněž je však možné, že se jedná o vnitřní poruchu. Románkovi zatím nebyla porucha diagnostikována. Učitelky v MŠ se domnívají, že by měl být Románek vyšetřen odborníkem, přístup rodiny je však laxní, k připomínkám učitelek se staví odmítavě.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku školní zralosti a připravenosti dětí předškolního věku. V teoretické části jsem se zabývala vývojem dítěte předškolního věku a seznámila se s metodami používanými v pedagogické diagnostice, které mohou být použity mimo jiné i u zápisu do základní školy. Zjistila jsem, že diagnostika je v mateřské škole uplatňována především při vstupu dítěte do tohoto zařízení a jak jsem měla možnost poznat, více se s diagnostikou nepracuje, pouze u problémových dětí se sleduje míra zlepšení či zhoršení jejich vývoje.

Cílem mé praktické části bakalářské práce bylo využití metod pedagogické diagnostiky a posouzení zralosti a připravenosti dvou dětí předškolního věku na zvládnání požadavků základní školy. Sama jsem se přesvědčila, že i děti stejného věku mohou mít různou úroveň svých schopností a dovedností. Myslím si, že velmi záleží na prostředí, ve kterém děti vyrůstají a velký vliv mají i rodiče, kteří svým výchovným působením mohou děti dostatečně připravit nebo naopak jim ztížit podmínky k dalšímu rozvoji.

Domnívám se, že využívání metod pedagogické diagnostiky v mateřských školách je přínosem jak pro učitelku, tak pro dítě i jeho rodiče. Z pedagogické diagnostiky můžeme zjistit, jak se dítě dále vyvíjí, co mu činí potíže nebo v čem se naopak zlepšilo. Podle těchto zjištění můžeme na dítě záměrně působit tak, aby docházelo k nápravě.

Bakalářská práce na toto téma pro mě byla velkým přínosem. Díky ní jsem se blíže seznámila s metodami pedagogické diagnostiky a s jejich využitím v praxi. Myslím si, že pro učitele v mateřských ale i základních školách může být pedagogická diagnostika ukazatelem úrovně dovedností, schopností i vědomostí jejich žáků a její využívání by nemělo být opomíjeno.

Výběr z literatury k bakalářské práci

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press 2008. ISBN 978-80-251-1829-0.
- BUDÍKOVÁ, J., KRUŠINOVÁ, P., KUNCOVÁ, P. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* Brno: Computer Press 2004. ISBN 80-722-6637-3.
- EDELSBERGER, L., KÁBELE, F.: *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1988.
- FISCHER, J. *Konflikty a neurózy u dětí*. Praha: SZN 1959.
- KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ H. *Diagnostika předškoláka*. Brno: MC nakladatelství 2003.
- KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1958.
- KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1040-4.
- KŘÍŠŤANOVÁ, L. *Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995. ISBN 80-7041-205-4.
- MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén 1994. ISBN 80-85824-06-X.
- MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1986.
- MONATOVÁ, L. *Rozumová výchova*. Brno: Rektorát UJEP 1971.
- PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál 2006, ISBN 80-7367-155-7.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 1998. ISBN 80-7178-252-1.
- PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky I. Vývoj Člověka do patnácti let*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1971.
- PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita 1997. ISBN 80-210-1595-0.
- RÝDL, K. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada 1993. ISBN 80-7169-032-5.

SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 978-80-244-2264-0.

SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-244-2264-0.

ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn. Teorie a praxe II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, ISBN: 80-244-1373-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 2008. ISBN 978-80-246-0956-0.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Použité elektronické zdroje:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický, Praha: 2004. [online]; [cit 2010-01-22]; dostupný na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>. ISBN 80-87000-00-5.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Ministerstvo vnitra. Praha: 2004. [online]; [cit 2010-01-22]; dostupný na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník (ukázka)

Příloha č. 2 Rodinná anamnéza (ukázka)

Veronika

Příloha č. 3 – Ukázka testu verbálního myšlení

Příloha č. 4 – Orientační test školní zralosti

Příloha č. 5 – Grafomotorický list

Příloha č. 6 – Pracovní list - počítání

Příloha č. 7 – Pracovní list - bludiště

Roman

Příloha č. 8 – Ukázka testu verbálního myšlení

Příloha č. 9 – Orientační test školní zralosti

Příloha č. 10 – Grafomotorický list

Příloha č. 11 – Pracovní list - počítání

Příloha č. 12 – Pracovní list - bludiště

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

DOTAZNÍK PRO RODIČE

1. ZVYKLOSTI U DÍTĚTE

Má Vaše dítě oblíbenou hračku?

- a) ano - jakou
- b) ne

Je zvyklé ji brát všude s sebou?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Dodržujete v rodině vánoční tradice (zlaté prasátko, lití olova apod.)?

- a) ano
- b) ne
- c) pouze některé

2. STRAVOVACÍ NÁVYKY

Má dítě nějakou alergii?

- a) nemá
- b) má – na co.....
- c) nevím

Snídá dítě před odchodem do MŠ?

- a) ne
- b) ano

Je dítě zvyklé jíst příborem?

- a) ano
- b) ne

3. REŽIM DNE

V kolik hodin je dítě zvyklé ráno vstávat?

- a) kolem šesté
- b) kolem sedmé
- c) jiná hodina

Kdo dítě vypravuje ráno do MŠ?

- a) maminka
- b) tatínek
- c) někdo jiný

Kolikrát denně je dítě zvyklé jíst?

- a) 4x
- b) 5x
- c)

4. VRSTEVNÍCI DÍTĚTE

Má Vaše dítě sourozence?

- a) ano
- b) ne

Je Vaše dítě rádo mezi ostatními dětmi?

- a) ano
- b) ne
- c) nelze jednoznačně říci

Chodí Vaše dítě do zájmového kroužku?

- a) ano – do jakého.....
- b) ne

5. CHOVÁNÍ V NEZNÁMÝCH SITUACÍCH

Je Vaše dítě zvyklé na delší odloučení od Vás?

- a) ano
- b) ne
- c) nelze jednoznačně říci

Dokáže se Vaše dítě rychle zadaptovat v neznámém prostředí?

- a) ano
- b) ne
- c) nelze jednoznačně říci

Je Vaše dítě samostatné?

- a) ano
- b) ne
- c) nelze jednoznačně říci

6. OBLÍBENÉ ČINNOSTI

Má Vaše dítě oblíbenou činnost?

- a) ano – jakou.....
- b) ne
- c) nevím

Pomáhá doma Vaše dítě s drobnými pracemi?

- a) ano - s jakými.....
- b) ne

Trávíte svůj volný čas společně s dítětem?

a) ano

b) ne

7. VÝCHOVNÝ STYL

Je vaše dítě odměňováno?

a) ano – za co

b) ne

Platí na Vaše dítě určitý trest?

a) ano – jaký

b) ne

Jak byste charakterizovali svoji výchovu?

a) spíše liberální

b) spíše demokratická

c) spíše autoritativní

Příloha č. 2

RODINNÁ ANAMNÉZA

Jméno dítěte:

Datum narození dítěte:

1. Se kterými členy rodiny dítě vyrůstá?

- a. matka
- b. otec
- c. sourozenec /sourozenci
- d. prarodiče
- e. nový partner matky nebo otce

2. Pokud vaše dítě vyrůstá pouze s jedním z rodičů, uveďte, jak často se stýká s druhým rodičem.

- a. jednou za 14 dní na víkend, vymezený čas o prázdninách, Vánocích
- b. nepravidelně po domluvě
- c. nestýkají se
- d. jinak,

3. Kolik má dítě sourozenců a v jakém věku a pohlaví?

- a. 0 (přeskočte na otázku číslo 7)
- b. 1,
- c. 2,
- d. 3,
- e. 4,
- f. 5 a více,

4. Mají všechny děti nějaké společné zájmy? Pokud ano uveďte jaké.

- a. ano,
- b. ne

c. nevím

5. Ve vztahu mezi vašimi dětmi panuje?

- a. harmonie
- b. žárlivost
- c. nesnášenlivost
- d. jiné,

6. Dokáže se starší sourozenec o dítě postarat nebo Vám s tím alespoň pomáhá? Pokud ano, uveďte jak.

- a. ano,
- b. ne
- c. občas,

7. Podílí se na výchově dítěte i někdo jiný kromě rodičů? Pokud ano, uveďte prosím kdo.

- a. ano,
- b. ne

8. S kým tráví vaše dítě nejvíce času?

- a. matka
- b. otec
- c. sourozenec
- d. prarodiče
- e. někdo jiný,

9. Na koho je dítě dle vašeho názoru nejvíce fixováno?

- a. matka
- b. otec
- c. sourozenec
- d. prarodiče

e. někdo jiný,

10. Kdo je větší autorita pro dítě?

- a. otec
- b. matka
- c. oba rodiče stejně
- d. někdo jiný (sourozenec, prarodiče)

11. Za co je dítě nejčastěji odměňováno a trestáno?

12. Jak je dítě odměňováno a trestáno?

13. Co na dítě nejvíce platí?

14. Jak se dítě adaptuje v novém prostředí?

- a. nemá žádný problém s adaptací
- b. adaptace na nové prostředí je rychlá
- c. adaptace na nové prostředí je pomalá

VERONIKA

Příloha č. 3 – Ukázka testu verbálního myšlení

- 7 -

TEST VERBÁLNÍHO MYŠLENÍ

(orientační test školní zralosti - verbální myšlení)

Jaroslav Jirásek

Vyhodnocení

1. Které zvíře je větší - kůň nebo pes?
kůň 0
špatná odpověď - 5
2. Ráno snídáme a v poledne ... ?
obědváme, jíme polévku, knedlíky, maso 0
svačíme, večeříme, aj. chybná odpověď - 3
3. Ve dne je světlo, v noci je ... ?
tma 0
špatná odpověď - 4
4. Obloha je modrá, tráva je ... ?
zelená 0
špatná odpověď - 4
5. Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati závory?
aby se vlak nesrazil s autem
aby pod vlak nikdo nevběhl 0
špatná odpověď - 1
6. Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je ?
ovoce 1
špatná odpověď - 1
7. Co je to Praha, Beroun, Plzeň ?
města 1
nádraží 0
špatná odpověď - 1

8. Kolik je hodin ? Ukázat na papírových hodinách: čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut)
dobře určeno	4
určeno jen čtvrt, celá, čtvrt a hod. správně	3
špatná odpověď	0
9. Malá kráva je telátko, malý pes je ..., malá ovce je ... ?
stáňátko (stěně), jehňátko (jehně)	4
jen jeden z údajů	0
špatná odpověď	- 1
10. Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?
kočce a jedna podobnost	0
kočce bez podobnosti	- 1
slepici	- 3
11. Proč má vozidlo brzdu ?
dva důvody	1
jeden důvod	0
špatná odpověď	- 1
12. Čím se sobě podobají veverka a kočka ?
dva společné znaky	3
jedna podobnost	2
špatná odpověď	0
13. Čím se podobají kladivo a sekera?
dva společné znaky	3
jedna podobnost	2
špatná odpověď	0

14. Čím se liší hřebík a šroub ? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby ležely vedle sebe na stole?
šroub má závit (vroubky, kroucenou část) 3
šroub se šroubuje, hřebík se zatluče 2
špatná odpověď 0
15. Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou ?
sporty 3
hry (cvičení, závody, tělocvik) 2
špatná odpověď 0
16. Které znáš dopravní prostředky ?
tři pozemní dopravní prostředky a letadlo nebo loď . 4
tři pozemní dopravní prostředky nebo úplný výčet,
ale teprve po vysvětlení 2
špatná odpověď 0
17. Čím se liší starý člověk od mladého. Jaký je mezi nimi rozdíl?
tři znaky 4
jeden nebo dva rozdíly 2
špatná odpověď 0
18. Proč lidé pěstují sporty ?
dva důvody 4
jeden důvod 2
špatná odpověď 0
19. Proč je nesprávné, když se někdo vyhýbá práci ?
vyjádření toho, že je tím poškozen někdo jiný 5
je líný nebo málo vydělá 2
špatná odpověď 0
20. Proč se musí nalepit na dopis známky ?
platí se tím za doručení toho dopisu 5
ten druhý by musel zaplatit pokutu 2
špatná odpověď 0

Příloha č. 4 – Orientační test školní zralosti

I-33

TZ Forma B

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKEJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: Priezvisko a meno dieťaťa:		
Datum narození: Dátum narodenia:	Věk: r. m. Vek: r. m.	Datum vyšetření: Dátum vyšetrenia:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nejakého pána tak, ako to vieš.

© PSYCHODIAGNOSTIKA, spoločnosť s r.o., Bratislava

• Instrukce viz v: Hránek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hezky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

Cingl osn

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobře sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdné miesto, to tak napiš.

Angl osn

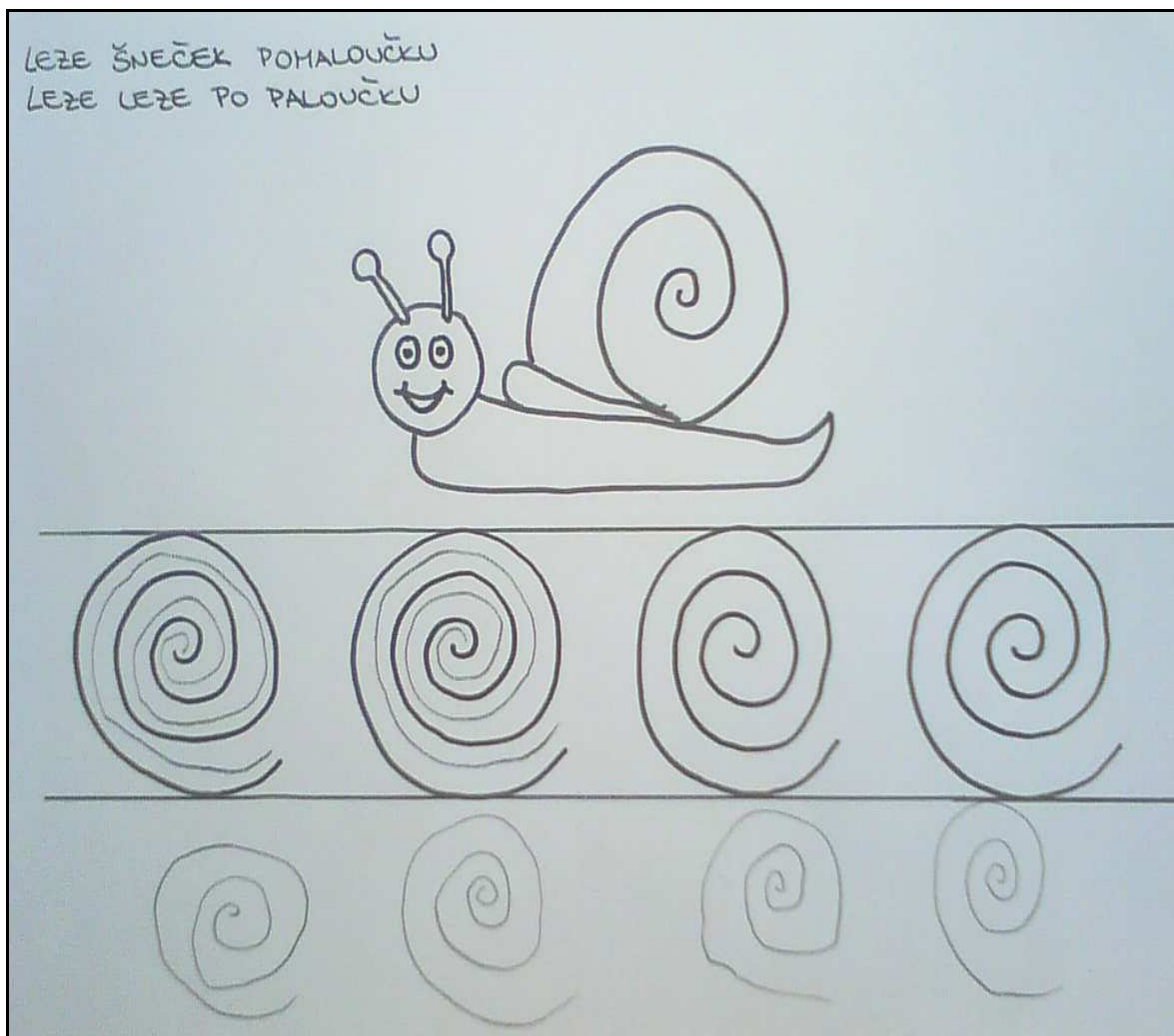
3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

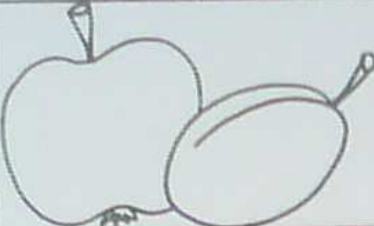

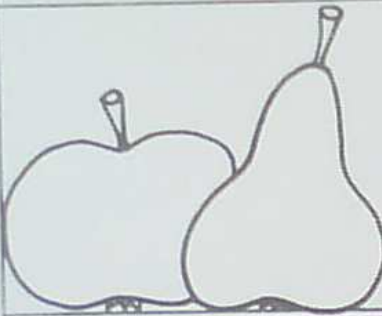

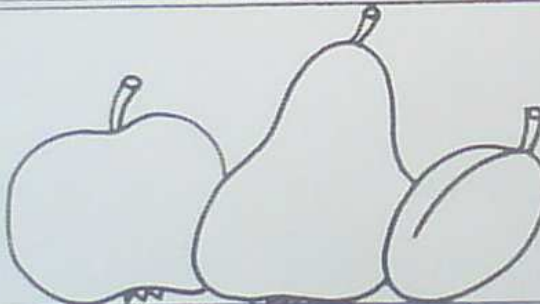

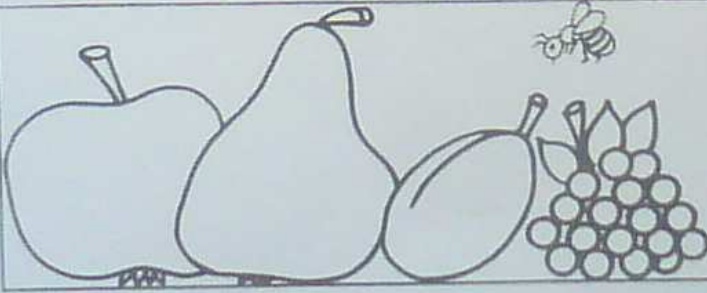

Příloha č. 5 – Grafomotorický list

Příloha č. 6 – Pracovní list – počítání

Na kostce vybarvi stejný počet bodů,
jako je počet ovoce.

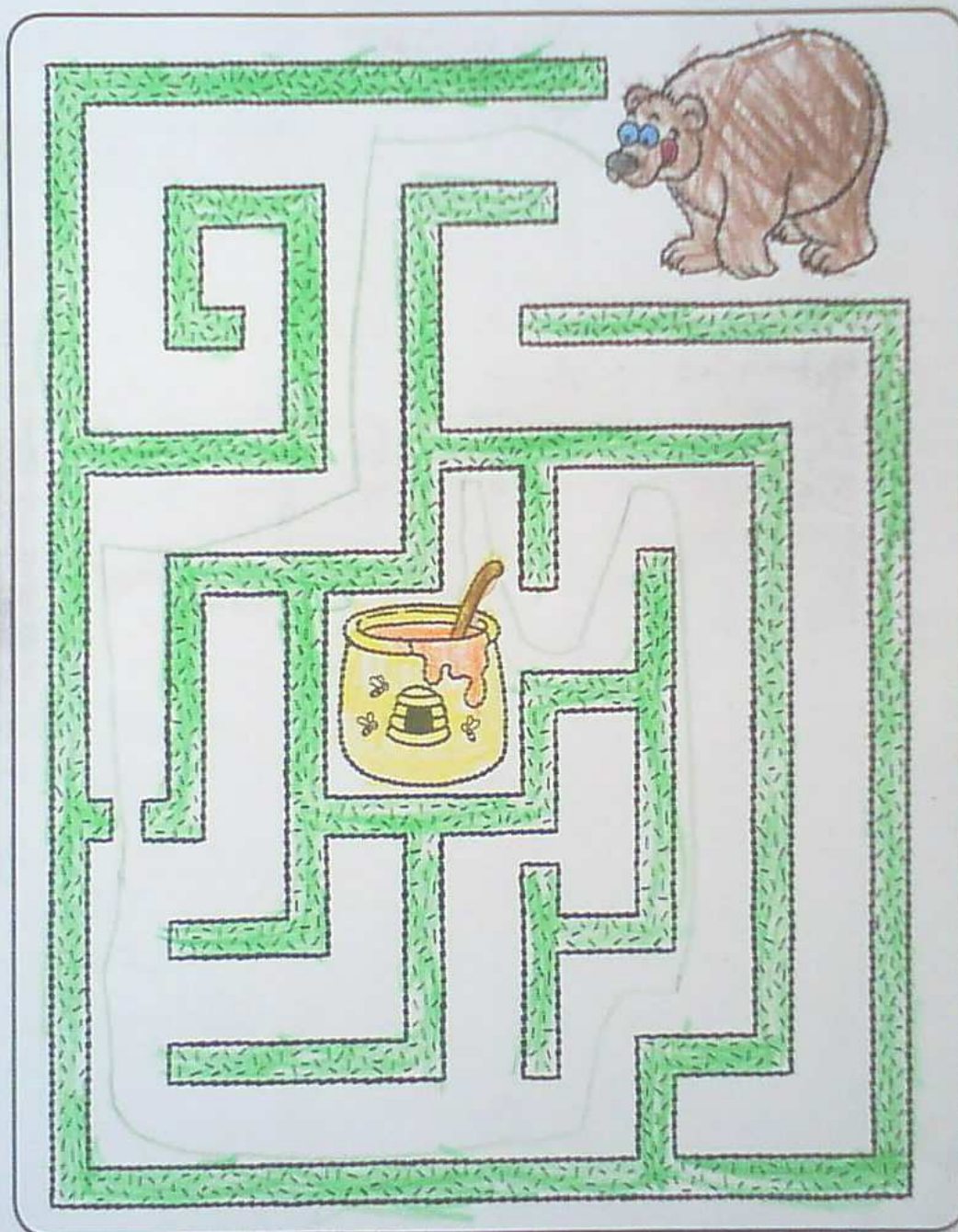
		
		
		
		

Příloha č. 7 – Pracovní list – bludiště

TAKOVÁ POCHOŮTKA!

VERNŮKAH

Náš kamarád medvěd má velký hlad. Naznač mu cestu, kterou se má vydat, aby došel k hrnci s medem.

ROMÁNEK

Příloha č. 8 – Ukázka testu verbálního myšlení

TEST VERBÁLNÍHO MYŠLENÍ

(orientační test školní zralosti - verbální myšlení)

Jaroslav Jirásek

Vyhodnocení

1. Které zvíře je větší - kůň nebo pes?
kůň 0
špatná odpověď - 5
2. Ráno snídáme a v poledne ... ?
obědváme, jíme polévku, knedlíky, maso 0
svažíme, večeříme, aj. chybná odpověď - 3
3. Ve dne je světlo, v noci je ... ?
tma 0
špatná odpověď - 4
4. Obloha je modrá, tráva je ... ?
zelená 0
špatná odpověď - 4
5. Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati závory?
aby se vlak nesrazil s autem
aby pod vlak nikdo nevběhl 0
špatná odpověď - 1
6. Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je ?
ovoce 1
špatná odpověď - 1
7. Co je to Praha, Beroun, Plzeň ?
města 1
nádraží 0
špatná odpověď - 1

8. Kolik je hodin ? Ukázat na papírových hodinách: čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut)
dobře určeno	4
určeno jen čtvrt, celá, čtvrt a hod. správně	3
špatná odpověď	0
9. Malá kráva je telátko, malý pes je ..., malá ovce je ... ?
štěňátko (štěně), jehňátko (jehně)	4
jen jeden z údajů	0
špatná odpověď	- 1
10. Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?
kočce a jedna podobnost	0
kočce bez podobnosti	- 1
slepici	- 3
11. Proč má vozidlo brzdu ?
dva důvody	1
jeden důvod	0
špatná odpověď	- 1
12. Čím se sobě podobají veverka a kočka ?
dva společné znaky	3
jedna podobnost	2
špatná odpověď	0
13. Čím se podobají kladivo a sekera?
dva společné znaky	3
jedna podobnost	2
špatná odpověď	0

14. Čím se liší hřebík a šroub ? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby ležely vedle sebe na stole?
- šroub má závity (vroubky, kroucenou čáru) 3
 - šroub se šroubuje, hřebík se zatlouká 2
 - špatná odpověď 0
15. Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou ?
- sporty 3
 - hry (cvičení, závody, tělocvik) 2
 - špatná odpověď 0
16. Které znáš dopravní prostředky ?
- tři pozemní dopravní prostředky a letadlo nebo loď . 4
 - tři pozemní dopravní prostředky nebo úplně výčet, ale teprve po vysvětlení 2
 - špatná odpověď 0
17. Čím se liší starý člověk od mladého. Jaký je mezi nimi rozdíl?
- tři znaky 4
 - jeden nebo dva rozdíly 2
 - špatná odpověď 0
18. Proč lidé pěstují sporty ?
- dva důvody 4
 - jeden důvod 2
 - špatná odpověď 0
19. Proč je nesprávné, když se někdo vyhýbá práci ?
- vyjádření toho, že je tím poškozen někdo jiný 5
 - je líný nebo málo vydělá 2
 - špatná odpověď 0
20. Proč se musí nalepit na dopis známky ?
- platí se tím za doručení toho dopisu 5
 - ten druhý by musel zaplatit pokutu 2
 - špatná odpověď 0

Příloha č. 9 – Orientační test školní zralosti

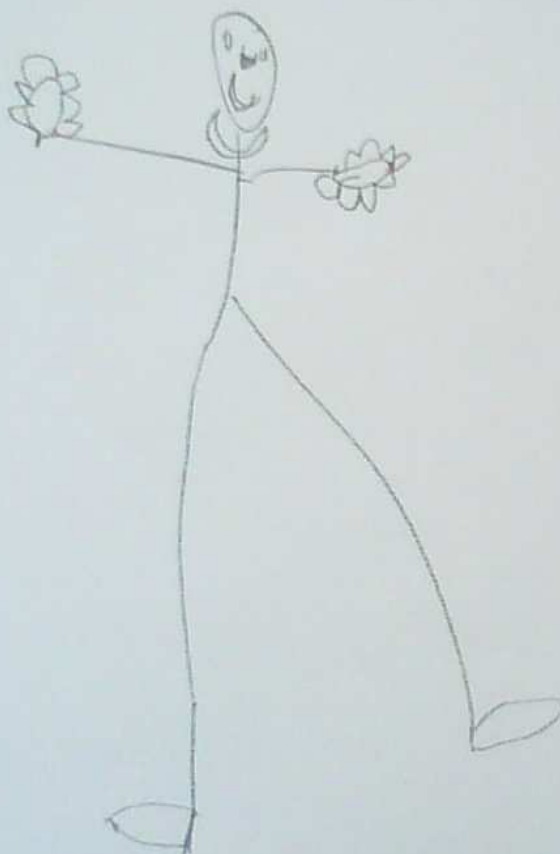
TZ *Forma B*

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI* ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKÉJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: Priezvisko a meno dieťaťa:		
Datum narození: Dátum narodenia:	Věk: r. m. Vek: r. m.	Datum vyšetření: Dátum vyšetrenia:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nějakého pána tak, ako to viete.

© PSYCHODIAGNOSTIKA, spoločnosť s r.o., Bratislava

* Instrukce viz v: Hránek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1988

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hezky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

Cingl osn

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobro sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdné miesto, to tak napiš.

Cingl osn

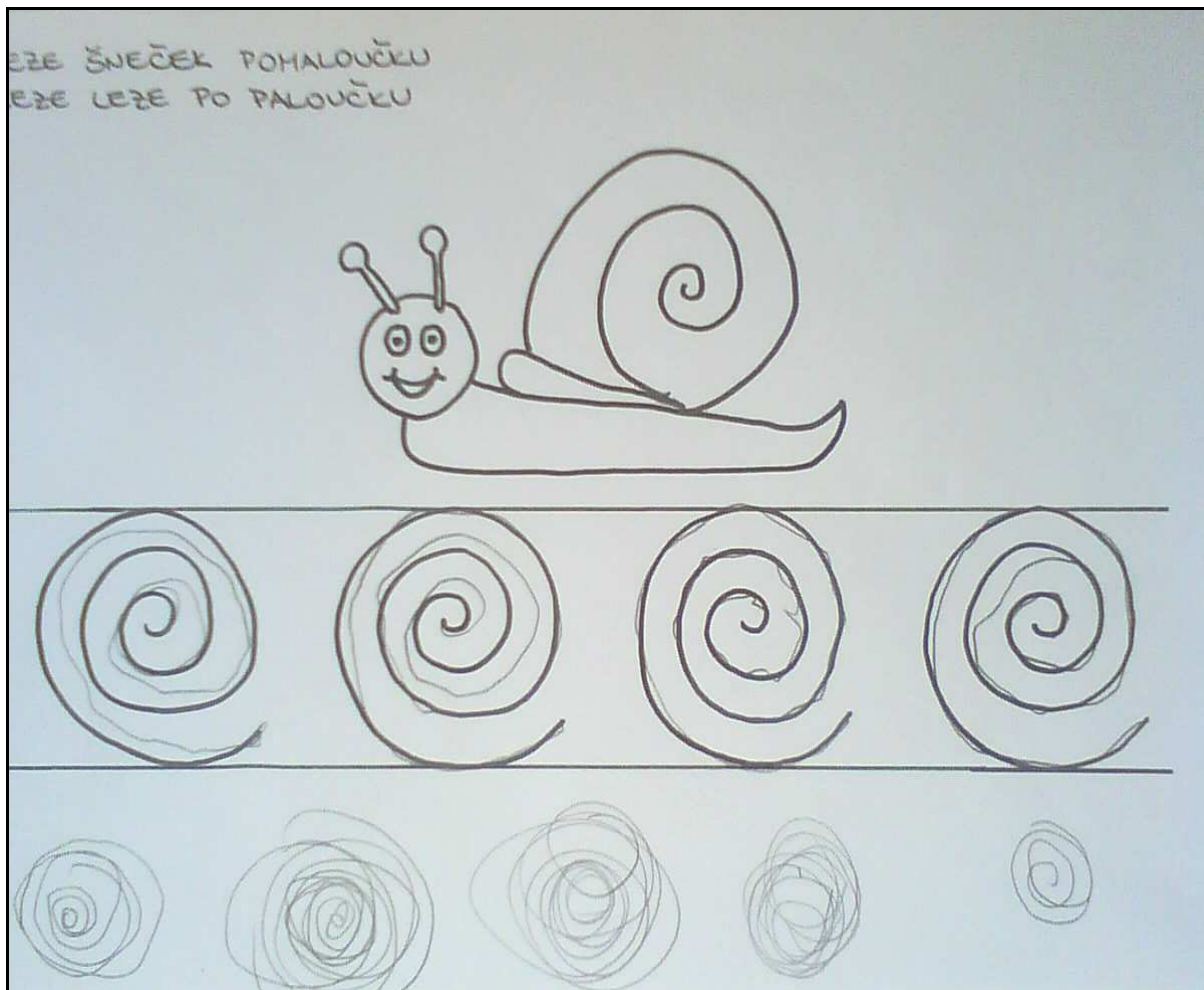
3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

Příloha č. 10 – Grafomotorický list

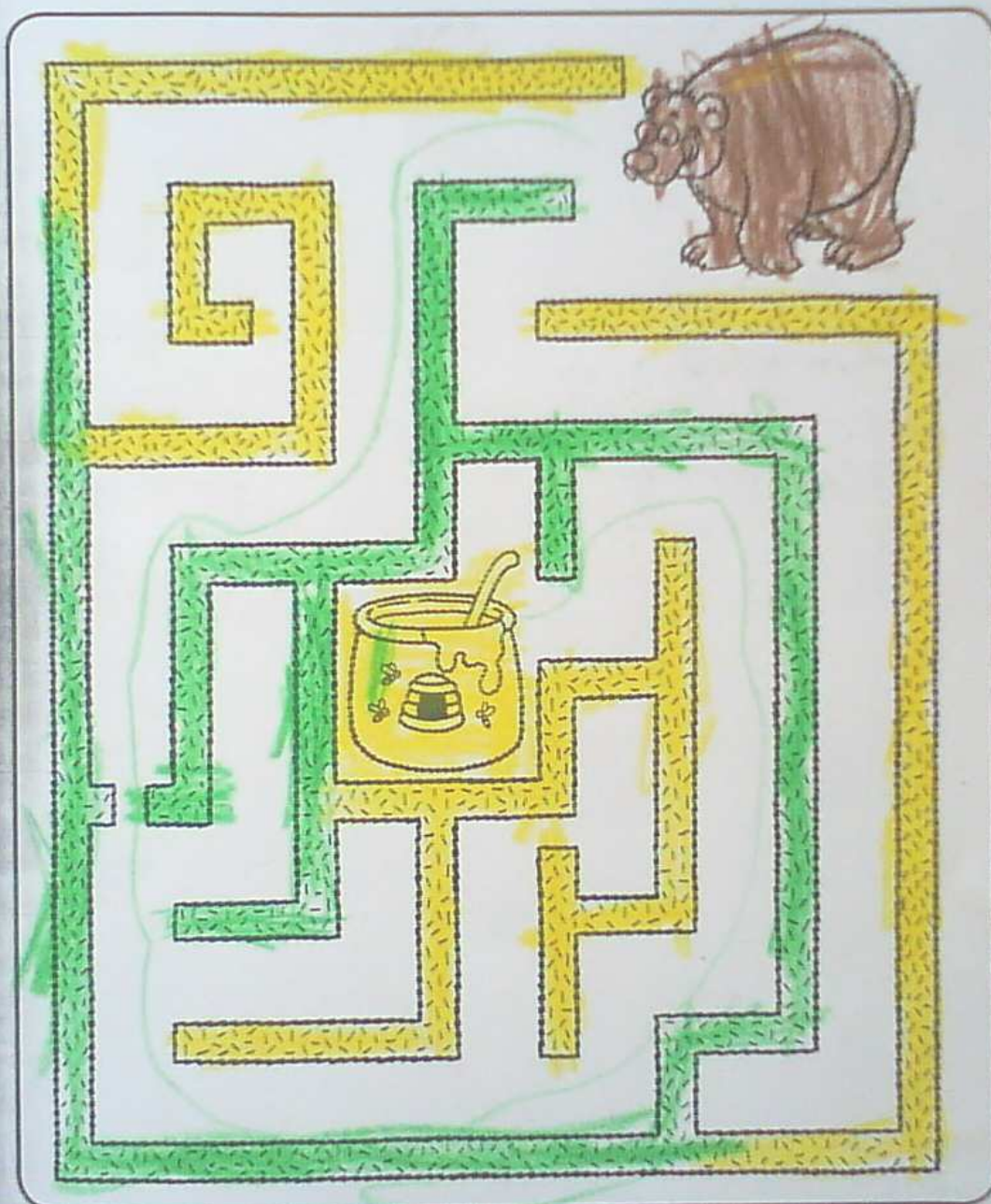
Příloha č. 11 – Pracovní list - počítání

Na kostce vybarvi stejný počet bodů,
jako je počet ovoce.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

TAKOVÁ POCHOUTKA!

Náš kamarád medvěd má velký hlad. Naznač mu cestu, kterou se má vydat, aby došel k hrnci s medem.

ROMANEK

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Vyhlídalová
Katedra:	Katedra primární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Hana Spáčilová, Ph.D
Rok obhajoby:	2010
Název práce:	Diagnostika připravenosti dítěte pro vstup do školy
Název v angličtině:	Diagnostics of child preparation before entering school
Anotace práce:	<p>Ve své bakalářské práci se zabývám diagnostikou připravenosti dětí pro vstup do základní školy. Tato práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické.</p> <p>V teoretické části se zabývám vývojem dítěte předškolního věku a objasňuji čtyři složky školní zralosti. Dále popisuji jednotlivé metody pedagogické diagnostiky, které jsou používány k posouzení školní připravenosti a zralosti dítěte. Připravenost můžeme zjistit i pomocí zápisu v základní škole, při kterém dítě prokazuje své dovednosti a vědomosti.</p> <p>Praktická část obsahuje kasuistiku dvou dětí předškolního věku, použité metody diagnostiky a materiály vypracované těmito dětmi.</p>
Klíčová slova:	Školní připravenost, zralost, pedagogická diagnostika, dítě předškolního věku, mateřská škola, zápis.

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>My work is about readiness and maturity of children before entering to primary school. This work consists of two parts: theoretical one and practical one.</p> <p>The theoretical part describes development of the children preschool's age and four constituents of school maturity. Next defines methods pedagogical's diagnostics, which are used for diagnosis school's readiness and maturity of children. We can use the matriculation in primary school for this diagnostics, because it shows us knowledges and skills of the children.</p> <p>The practical part contains the case's reports of two children preschool's age, used methods of diagnostics and works of these children.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>School readiness, maturity, pedagogical diagnostics, child of preprimary age, kindergarten, matriculation.</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1 – Dotazník pro rodiče</p> <p>Příloha č. 2 – Rodinná anamnéza Veronika</p> <p>Příloha č. 3 – Ukázka testu verbálního myšlení</p> <p>Příloha č. 4 – Orientační test školní zralosti</p> <p>Příloha č. 5 – Grafomotorický list</p> <p>Příloha č. 6 – Pracovní list - počítání</p> <p>Příloha č. 7 – Pracovní list - bludiště</p> <p>Roman</p> <p>Příloha č. 8 – Ukázka testu verbálního myšlení</p> <p>Příloha č. 9 – Orientační test školní zralosti</p> <p>Příloha č. 10 – Grafomotorický list</p> <p>Příloha č. 11 – Pracovní list - počítání</p> <p>Příloha č. 12 – Pracovní list - bludiště</p>

Rozsah práce:	s. 54
Jazyk práce:	Český jazyk